

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
ШКІЛ У СЕЛАХ ПЕЙТЕРФАЛВА ВІНОГРАДІВСЬКОГО
РАЙОНУ, ВЕЛИКІ БЕРЕГИ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ ТА
ВЕЛИКА ДОБРОНЬ УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ**

КРІЧФЛУШІ КРИСТІНА ІВАНІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол №2/3 1 березня 2022 року

Науковий керівник:

Кормочі Золтан Золтанович
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедри:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габлітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2022 року

Протокол № _____ / 2022

**Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології**

Магістерська робота

**ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ
ШКІЛ У СЕЛАХ ПЕЙТЕРФАЛВА ВІНОГРАДІВСЬКОГО
РАЙОНУ, ВЕЛИКІ БЕРЕГИ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ ТА
ВЕЛИКА ДОБРОНЬ УЖГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Крічфолуші Кристина Іванівна

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Науковий керівник: **Кормочі Золтан Золтанович**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Дудич Катерина Іванівна**

доктор філософії, доцент

Берегове
2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

**NYELVJÁRÁSI ATTITŰDÖK TISZAPÉTERFALVA, NAGYBEREG
ÉS NAGYDOBRONY OKTATÁSI INTÉZMÉNYEIBEN**

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Kricsfalusi Krisztina

II. évfolyamos hallgató

Képzési program:035 «Filológia» (035.071 Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Dr. Karmacsi Zoltán

PhD, docens

Recenzens: Dr. Dudics Katalin

PhD, docens

ЗМІСТ

I. ВСТУП	6
II. ОГЛЯД СПЕЦІЛІЗОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	8
2.1. Різновид мови: взаємозв'язок діалекту і літературної мови	8
2.2. Про угорські говірки Закарпаття	9
2.3. Про викладання рідної мови на Закарпатті	11
III. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛЕКТНИХ СТАВЛЕНЬ	14
IV. ПРО УМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	18
4.1. Про проведення дослідження	18
4.2. Про учасників дослідження	18
4.3. Про навчальні заклади с. Пийтерфолво	19
4.4. Про навчальні заклади с. Великі Береги	19
4.5. Про навчальні заклади с. Велика Добронь	20
4.6. Про анкетування учнів та вчителів	20
4.7. Про опрацювання даних	21
V. ПРО СТАВЛЕННЯ УЧНІВ ДО ДІАЛЕКТІВ	22
5.1. Про соціологічні змінності серед учнів	22
5.2. Результати	23
VI. ПРО ДІАЛЕКТНЕ СТАВЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ	41
6.1. Про соціологічні змінності серед вчителів	41
6.2. Результати	41
VII. ВИСНОВКИ	53
VIII. ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	57
РЕЗЮМЕ	
ДОДАТКИ	

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS.....	6
II. A TÉMAKÖRHÖZ KAPCSOLÓDÓ ELMÉLETI ISMERETEK.....	8
2.1. Nyelvváltozatok: nyelvjárás és köznyelv kapcsolata.....	8
2.2. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról.....	9
2.3. A kárpátaljai anyanyelvoktatásról.....	11
III. A NYELVJÁRÁSI ATTITÚDÖT ÉRINTŐ KUTATÁSOKRÓL.....	14
IV. A VIZSGÁLAT KÖRÜLMÉNYEIRŐL.....	18
4.1. A vizsgálat megszervezés, lebonyolítása.....	18
4.2. A vizsgálat résztvevőiről.....	18
4.3. Tiszapéterfalva oktatási intézményeiről.....	19
4.4. Nagybereg oktatási intézményeiről.....	19
4.5. Nagydobrony oktatási intézményeiről.....	20
4.6. A tanulóknak és pedagógusoknak szánt kérdőívről.....	20
4.7. Az adatok feldolgozásáról.....	21
V. A TANULÓK NYELVJÁRÁSI ATTITÚDJÉRŐL.....	22
5.1. A tanulók körében lévő szociológiai változókról.....	22
5.2. Eredmények.....	23
VI. A PEDAGÓGUSOK NYELVJÁRÁSI ATTITÚDJÉRŐL.....	41
6.1. A pedagógusok körében lévő szociológiai változókról.....	41
6.2. Eredmények.....	41
VII. ÖSSZEFOGLALÁS.....	53
VIII. FELHASZNÁLT IRODALOM.....	57
REZÜMÉ	
MELLÉKLETEK	

I. BEVEZETÉS

Diplomamunkámban Tiszapéterfalva, Nagyberég és Nagydobrony oktatási intézményeiben lévő nyelvjárási attitűdök vizsgálatát tűztem ki célul. A nyelvjárási attitűdöt a tanulók és azok pedagógusainak részéről kívánom felmérni. Célom, hogy minél szélesebb körű képet kapjak a kárpátaljai magyar iskolások és pedagógusok nyelvjárási attitűdjéről. S felmérjem azt, hogy – az új anyanyelvoktatási szemlélet ellentmondásai ellenére – továbbhaladt-e, s ha igen, milyen mértékben a 2005-ben kezdeményezett tantárgy-pedagógiai reform.

A nyelvjárásokkal, azok beszélőikkel évtizedek óta hallunk pesszimista, elítélő véleményeket, megnyilvánulásokat. Ennek következményeként bizonyára már mindenki tapasztalt környezetében olyat, hogy bizonyos szavak használatakor kijavították, helytelennek ítélték beszédét. Többek között én is szembesültem már ilyen fajta megnyilvánulásokkal, s tapasztaltam középiskolás éveimben, amikor a magyar tanárom kijavította beszédemet, azzal az indokkal, hogy „*Ez nem helyes*”, „*Használd inkább így, mert ez a helyes*”. Felmerült bennem a kérdés, hogy mit is jelent a nyelvhasználatban az, hogy helyes? A tanárom nyilvánvalóan a sztenderd nyelvváltozatra gondolt, viszont kérdés az, hogy a nyelvjárás miért nem helyes?

Kárpátalján élve, kisebbségi helyzetben különösen fontos kérdés az, hogy milyen nyelvjárási attitűd van jelen a beszélőközösség részéről, hiszen az anyanyelv jövője szempontjából döntő tényező lehet (Kiss 2010: 388). Nemcsak nyelvjárásvesztés következhet be, hanem nyelvcseré is, mivel számos településen a nyelvjárás az egyetlen használt változata a magyar nyelvnek (Kiss 2002a: 16). Lényeges, hogy a tanulók szemléletében a negatív, stigmatizált attitűd helyett, a nyelvjárások értéke, azok iránti kötődés, szeretet jelenjen meg. Szemléletük pozitív irányba való alakításáért pedig maguk a pedagógusok tehetik a legtöbbet, mivel saját viszonyulásukkal is ezt a nézetet közvetíthetik a tanulók felé, mint egy mintául szolgálva azoknak.

A kutatásom során az alábbi kérdésekre szeretnék választ kapni:

- A tanulók és pedagógusaik mennyi ismerettel rendelkeznek a nyelvjárásokról, bevallásuk szerint beszélnek-e ezt a nyelvváltozatról?
- A tanulók és pedagógusaik miként vélekednek saját anyanyelvváltozatukról, a nyelvjárásokról, azok beszélőiről? Hogyan viszonyulnak hozzájuk?
- A pedagógusok körében melyik nyelvváltozatnak van nagyobb presztízse?

- A pedagógusok alkalmaznak-e tanítványaik nyelvhasználatát megbélyegző kifejezéseket a nyelvjárási elemek használatának tekintetében?
- Milyen szemléletben folyik az anyanyelvi nevelés, fellelhetők-e az additív szemléletnek a hatásai, s milyen mértékben?
- A pedagógusok vélekedése befolyással van-e tanítványaik nyelvjárási attitűdjére?
- A tanulók különböző szociológiai változói összefüggést mutatnak-e a kapott kutatási eredményekkel?

II. A TÉMAKÖRHÖZ KAPCSOLÓDÓ ELMÉLETI ISMERETEK

2.1. Nyelvváltozatok: nyelvjárás és köznyelv kapcsolata

A nyelvváltozatok egymástól többé vagy kevésbé eltérő nyelvi rendszerek, amelyek együtt alkotnak egy nyelvet. Szerkezetileg nem egy nyelvi rendszernek a részei, változatai, hanem hasonló rendszerek halmazát alkotják, s ezeknek a rendszereknek is megvannak a maguk változatai. Minden nyelvváltozatnak van közös funkciója a többi nyelvváltozattal, azonban külön is megvan csak a rájuk jellemző feladatkörük, így mindegyiknek van gyakorlati kommunikációs létjogosultsága is. A nyelvváltozatok szövevényes összefüggés hálózatot alkotnak, amelyben mindegyik nyelvváltozat a másikkal kapcsolatban van (Kiss 2001: 28)

Kiss Jenő (Kiss 2001: 27) az alábbi fő nyelvváltozat típusokat különbözteti meg:

1. A területi nyelvváltozatok (ide tartoznak a nyelvjárások)
2. Társadalmi nyelvváltozatok (ide tartoznak a csoport-, réteg-, és szaknyelvek)
3. Köznyelvi nyelvváltozatok (az írott és a beszélt köznyelvet foglalja magába)

Pragmatikai értelemben a nyelvváltozatok csak egymáshoz való viszonyuk alapján határozhatók meg. Tehát a nyelvjárás és a köznyelv a nyelv részét alkotják. A nyelvjárás az a nyelvváltozat, amely időben megelőzi a köznyelvet, ezért történetileg korábbiak. A nyelvjárást beszélőik spontán módon sajátítják el, elsődleges nyelvváltozatként, s elsősorban a nem nyilvános beszédhelyzetekben használják. A köznyelv általában a tudatosan, többnyire intézményes keretek között, a másodlagos szocializáció során megtanult nyelvváltozat. A köznyelvvél szemben a nyelvjárást a nyelvterületnek nem az egészén, csak a kisebb–nagyobb részein beszélik, tehát helyi, területi kötöttségűek (Kiss 2001: 42–46).

A nyelvjárások és a köznyelv viszonyának vizsgálatakor igazolódik, azaz alapigazság is, hogy mindig az a nyelvváltozat terjed, hódít, amelyhez presztízs kapcsolódik, mert ezt követésre, utánzásra méltónak találják. Továbbá pedig az a nyelvváltozat szorul vissza, amelyet valamilyen okból stigmatizáció ér(t), mert ezt helytelennek, kerülendőnek, szégyellnivalónak tartják. *„A legtöbb európai országban a lakosságnak az a nagy hányada, amelyik nem beszéli a standard változatot, a diszkrimináció különféle formáinak van kitéve, s éreztetik vele, hogy anyanyelvként beszélt népnyelve alacsonyabb rendű, nemcsak társadalmilag - ez, sajnos, igaz is -, hanem*

nyelvileg is, ami viszont a leghatározottabban nem igaz. Aligha meglepő tehát, hogy e lakosság nagy része igyekszik anyanyelvét a standard változattal felváltani, még akkor is, ha tudatosan igazából nem is akarná ezt tenni” (Trudgill 1995: 108; idézi Kiss 2001: 218).

A köztudatban élő általános nyelvi mítoszok között is fellelhetőek olyanak, miszerint: *„Az irodalmi nyelv és a köznyelv, azaz a standard nyelvváltozat a „helyes” nyelv, a nyelvjárások a standardnak az iskolázatlan, egyszerű emberek ajkán keletkezett romlott és hibás változatai”* (Lanstyák 2014: 96) Gyakran előfordulnak olyan vélekedések, hogy a nyelvjárások kevésbé értékesek, mint a köznyelv, mert (a nyelvjárások a köznyelv korcsosult változatai, a nyelvjárások a kihalás előtt állnak, alacsonyabb rendűek, nem alkalmasak nyelvrendszertani vizsgálatokra stb.) (Kiss 2002b: 264).

Gombocz Zoltán 1931-ben megjelent tanulmányában is az alábbiakkal érvel: *„Helyes az a nyelvi kifejezés, amely egy nyelvközösség szokásával megegyezik, helytelen az, ami vele ellentétben áll. A nyelvszokás, a nyelvállapot relatív egyformasága helyhez és időhöz van kötve. Ebből természetszerűleg következik, hogy nincs egyetemes érvényű nyelvhelyességi norma; a nyelvhelyesség is tér és idő függvénye...”* (Gombocz 1931: 11) Ezzel a gondolatmentettel Gombocz Zoltán messzemenőig meghaladta korának nyelvészeti gondolkodását a nyelvi normákról.

2.2. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról

A kárpátaljai magyar nyelvjárások az ún. északkeleti magyar nyelvjárástípusba tartoznak, amelyek a magyarországi magyar területi nyelvváltozatok folytatásai (Kiss 2001: 292). Az északkeleti nyelvjárástípusra jellemző, hogy ez áll a legközelebb a magyar standardhoz (Csernicsekó 2003: 61).

Kiss Jenő (Kiss 2001: 292) az északkeleti nyelvjárási régió nyelvjárásait három nagy csoportba sorolja:

1. Szabolcs-szatmári, Bereg-ugocsai, ide sorolja a Munkács és Huszt közötti nyelvjárásokat;
2. Ungi, ide az Ungvári járás és a szomszédos Kelet-Szlovákia í-ző nyelvjárásait sorolja;
3. A volt Máramaros vármegye helyi nyelvjárásai, amelyek nem alkotnak egységes csoportot.

A kárpátaljai magyar nyelvjárásokat is több szempontból csoportosítják aszerint, hogy milyen különbségek fedezhetők fel a nyelvjárások között, mivel nem egységesek.

Horváth Katalin hangtani szempontból csoportosítja a nyelvjárásokat (Csernicskó 2003: 57):

1. A Rahói járás nyelvszigetei és Aknaszlatina (Técsői járás) nyelvjárása. Jellemző, hogy az (á és é kivételével) nem használják a hosszú magánhangzókat.

2. Visk, nyelvjárássziget a Huszti járásban, több jellemző vonást mutat a mezőségi nyelvjárástípussal.

3. A Nagyszőlősi és a Beregszászi járás nyelvjárásai, amelyekre kétféle *ë* fonéma jellemző *éⁱg* (fn) és *i^ëg* (ige).

4. Salánk nyelvjárása a Nagyszőlősi járásban, amelyet a zárt *ë*-zés és *í*-zés jellemez.

5. Badaló (Beregszászi járás) és Dercen (Munkácsi járás) nyelvjárása, ahol záródó és nyílódó labiális diftongusok használata jellemző.

6. Nagydobrony (Ungvári járás) és Beregrákos (Munkácsi járás) palóc nyelvjárásszigetek.

7. Az Ungvári és Munkácsi járás zárt *í*-zõ nyelvjárásai.

A kárpátaljai magyar nyelvjárások a magyarországi nyelvjárásokhoz viszonyítva több szempontból is különböznek. A különbség egyik oka az, hogy a kárpátaljai nyelvjárások mindig is ún. peremnyelvjárások voltak, amely azt jelenti, hogy a magyar nyelvterület szélén helyezkedtek el. A peremnyelvjárásokra két lényeges dolog jellemző, az egyik a nyelvi konzervativizmus, a másik a kontaktushatások jelenléte (Beregszászi–Csernicskó 2007: 14).

A nyelvi konzervativizmuson fáziskésést értünk: „*a kisebbségi magyar nyelvek az anyaországihoz viszonyítva fáziskésésében vannak*” (P. Lakatos–T. Károlyi 2002: 48). Tehát a peremnyelvjárások, a központtól területileg távol esőnek számítanak, s ennek következtében tovább maradnak fenn az archaikus nyelvi formák, és később jutnak el a neologizmusok, a nyelvi változások (Kiss 2001: 194).

A kontaktushatások megléténel azt értjük, hogy a kárpátaljai magyar nyelvjárásokba megtalálhatók bizonyos ukrán és ruszin eredetű szavak. Ezek már régebben integrálódtak nyelvjárásunkba, mivel a trianoni békeszerződés előtt is voltak már gazdasági, kulturális és nyelvi kapcsolatok az itt élő különböző nyelvű és nemzetiségű lakosok között (Beregszászi–Csernicskó 2007: 14–15).

A kárpátaljai magyar nyelvjárásokra a magyarországiaktól eltérően jellemző még, hogy a leggyakrabban használt nyelvváltozatok. Ennek oka az, hogy a többi magyar nyelvváltozat használata korlátozódik, mivel a nyelvhasználati színterek nagy részén az ukrán és az orosz nyelv van használatban (Csernicskó 2003: 60).

A magyarországi beszélők nyelvhasználatához viszonyítva, a kárpátaljaiak nyelvhasználatában nagyobb fokú nyelvjárásosság van jelen. Ennek háttérében a következő tényezők állnak: a kárpátaljai magyarok nagyobb része falun él, alacsonyabb a felső végzettségűek aránya, legtöbben nem anyanyelvükön végezték tanulmányaikat, így nem volt alkalmuk intézményes keretek között elsajátítani a standard nyelvváltozatot, azokon a nyelvhasználati színtereken, ahol a standard, illetve a köznyelv használata a szokásos, nem a magyar, hanem a többségi nyelv(ek) használatos(ak) (Beregszászi–Cserniczkó 2007: 15–16).

2.3. A kárpátaljai anyanyelvoktatásról

A magyar anyanyelvi nevelés és nyelvművelés országhatároktól függetlenül évtizedekig egyik fő céljának tekintette, a nem standard, nyelvjárási jegyek kiirtását a tanulók nyelvhasználatából. Hasonlón Kárpátalján is ebben a szemléletben folyt az anyanyelvi nevelés. Évtizedekig szinte kizárólag a grammatika oktatására fordítottak figyelmet, és a fentiek értelmében, ha szóltak is a nyelvjárási jelenségekről, akkor azt szubtraktív (felcserélő) szemléletben tették. A standard nyelvváltozatot fogadták el egyedül helyesként, míg a nem standard nyelvváltozatokat helytelennek, hibának tekintették, stigmatizálták (Beregszászi 2012: 35-36). A szubtraktív (felcserélő) szemlélettel azt kívánták elérni, hogy a nyelvjárási háttérrel rendelkező beszélő, a saját alapnyelvi változatát cserélje fel a standard nyelvváltozatra (Beregszászi–Cserniczkó 2011: 23). Ez a felcserélő pedagógiai stratégia ami „elfordítja a gyermek lelkét igazi anyanyelvétől”, illetve a köznyelv megtanulását is hátráltatja (Kontra 2003: 357).

A szubtraktív (felcserélő) szemlélet eredménytelenségét számos tudományos kutatás bizonyította, többek között kárpátaljai vonatkozásában is (Beregszászi 2004: 77–96, Beregszászi–Márku 2003: 179–207, Cserniczkó–Márku 2001: 97–102).

Azonban a szubtraktív (felcserélő) szemlélet nemcsak eredménytelensége miatt, hanem nyelvészeti, nyelvpedagógiai és nyelvi emberi jogi szempontból sem tartható tovább. Beregszászi Anikó (Beregszászi 2021: 58–63) eszerint nyilatkozik:

Egyrészt alapvető nyelvtudományi tételt semmibe vesz az a személy, aki a standard nyelvváltozatot magasabb rendűnek, a nyelvjárásokat pedig alacsonyabbnak tekinti, mivel a két nyelvváltozat nyelvileg egyenrangúnak számít. Továbbá nyelvészetileg igazolhatatlan álláspont az is, hogy a standard nyelvváltozat logikusabb, szebb lenne, vagy egyes nyelvváltozatok helyesek, mások pedig helytelenek lennének. Nyelvészetileg nincs

különbség a nyelvváltozatok között, illetve értelmezhetetlen az is, hogy mi helyes és mi helytelen, mivel a helyesség kontextus függő.

A gyerekek többsége ma is nyelvjárási háttérrel kerül az iskolába. A helyi nyelvváltozatok használata pedig az összetartozás, szolidaritás szimbóluma. Így azaz iskola, amely megbélyegzi a gyereket a nyelvjárási elemek használata okán, azt üzeni, hogy az a közösség, amelyből érkezett, az a kultúra, amit képvisel, az értéktelen és szegyeleinivaló. Tehát a szubtraktív (felcserélő) szemléletet alkalmazó iskola a gyerek csoport-hovatartozásának jegyét, azonosságtudatát, közösség hagyományai iránti tiszteletét, szolidaritását rombolja.

Ma már számos dokumentum rögzíti az alapvető nyelvi emberi jogok között az anyanyelv használatának jogát a privát szférában. A gyerekek nyelvhasználatának iskolai megbélyegzése erkölcsileg és jogilag ugyanolyan súlyosnak tekinthető, mint egy nyelv megbélyegzése, használatának tiltás, kiirtása. Így a pedagógus, aki megbélyegzi a tanuló nyelvhasználatát, sérti azok nyelvi emberi jogait.

A fentiekből kifolyólag sok helyen olvashatunk arról, hogy az anyanyelvoktatás szemléletén változtatni kell (Beregszászi 2004: 77–96, 2009: 20–25, Beregszászi–Csernicsekó 2004b: 168–173). 2005-ben tantárgy–pedagógiai reform kezdődött az anyanyelvi nevelésben. A reform első lépéseként megjelent egy új általános és középiskolai magyar nyelv tanterv, amely az előzőkhöz képest szemléletében volt jelentősen eltérő (Kótyuk István 2005).

A 2005-ben megjelent tanterv az alábbiakat tartalmazta (Beregszászi 2014: 17):

- a) az additív (hozzáadó) szemléletet alkalmazta;
- b) nem a grammatika öncélú oktatását tekintette fő feladatának, hanem azt, hogy a tanulók képesek legyenek a különböző szituációkhoz megtalálni a megfelelő nyelvi változatokat, grammatikai formákat;
- c) kimondta, hogy a nyelvhasználat *helyénvalóságának* ismerete az anyanyelv oktatásának egyik legfontosabb célja;
- d) a nyelvtant azért tanította, hogy a tanulók megnyilvánulásaikkor tudatosan tudjanak válogatni a rendelkezésére álló nyelvi elemek közül;

Mivel nyelvészeti az egyetlen elfogadható álláspont az, ha elismerjük és a tanulókkal is megismertetjük a nyelvváltozatok értékeit, szépségeit és annak használati köreit. Vagyis azt, hogy bizonyos nyelvi elemek használata milyen beszédhelyzetekben a helyénvaló. Az anyanyelvi nevelés során nem a szubtraktív (felcserélő), hanem az additív (hozzáadó) szemléletben oktatunk, tehát a standard nyelvváltozatot nem a nyelvjárások

helyére, hanem mellé sajátítatjuk el. Ha egy diák nem standard jegyet használ megnyilatkozásakor, akkor nem bélyegezzük meg, hanem elmagyarázzuk neki, hogy ezt másképp is lehet mondani, és vannak bizonyos helyzetek, amikor a sztenderd nyelvváltozatot célszerűbb használni. A gyerekek ahogyan megtanulnak alkalomhoz illően öltözködni, viselkedni, így könnyen megtanulják azt is, hogy nyelvhasználatukat az adott szituációhoz igazítsák (Beregszászi–Csernicskó 2007: 67). *„A köznyelv és a nyelvjárás viszonyának tudományos alapú megismertetésével, illetőleg a nyelvjárások hasznosságának, szerepkörének, értékeinek a tudatosításával segítsük a nyelvjárási (háttérű) beszélők anyanyelvi otthonosságérzetének kialakulását s szégyenérzettől mentes, kreatív nyelvhasználatát”* (Kiss 2001: 146).

A kárpátaljai magyar oktatás célja és feladata az kell legyen, hogy olyan egyéneket képezzen, akik jól kommunikálnak, az anyanyelvüket az adott beszédhelyzetnek megfelelően tudják használni, a helyi értékek és az összmagyar kultúra iránt fogékonyak, az anyanyelvüket lehetőség szerint a következő nemzedéknek továbbörökítik, illetve az államnyelvet és a nemzetközi nyelvet a boldoguláshoz megfelelő szinten ismerik. S ennek értelmében az oktatásnak meghatározó szerepe van, kell legyen (Beregszászi 2021: 53).

A 2005-ben kezdődő kárpátaljai magyar anyanyelvi reform jelenleg is tart, de a pozitívumok mellett, azóta ellentmondások is megjelentek. A közösség oktatásügyének helyzetét nehezíti az ukrán kormány oktatáspolitikája (Beregszászi 2014: 20).

A 2010-es évben már történtek változások az anyanyelvoktatás terén, mivel ebben az évben új középiskolai tanterv készült, s már a meglévőt is többször átdolgozták. Ennek következtében az eredeti elképzelések terve felborult. A tanterv ugyan elméletében alkalmazza az additív szemléletet, azonban inkább visszalépés figyelhető meg, mivel az eredeti elképzelésekhez viszonyítva, egy új nyelvszemlélet jelent meg (Beregszászi 2016: 209–218).

2018-ban úgyszintén megjelent egy új középiskolai magyar nyelv és (integrált) irodalom tanterv, és az alapján készült el a tízedikes magyar nyelv tankönyv. A tankönyv a korábbi anyanyelvi reform szemléletéhez viszonyítva, újra a grammatikai oktatásra helyezi a hangsúlyt, és a kárpátaljai magyar nyelvhasználat jellemzőire sem fordít figyelmet. Az anyanyelvoktatás céljaként nem a nyelvi/nyelvhasználati kompetenciák kialakítását, fejlesztését tűzte ki, hanem azt, hogy a tanulók öncélúan *„új témákat és fogalmakat”* tanuljanak meg. Illetve, az additív (hozzáadó) szemlélet helyett, a felcserélő szemlélettel találkozhatunk a tankönyvben (Beregszászi–Dudics-Lakatos 2019: 150–164).

III. A NYELVJÁRÁSI ATTITÚDÖT ÉRINTŐ KUTATÁSOKRÓL

A magyar nyelvtudományban az utóbbi évtizedekben számos jeles kutató és nyelvész vizsgálati tárgya lett a nyelvjárási attitűd, mint a nyelvhasználatunk egyik befolyásoló tényezője. A nyelvjárási attitűd vizsgálatát több módszerrel és különböző csoportokat megkérdezve végezték. A kutatási eredmények által információt kaphatunk arról, hogy a különböző vizsgált csoportoknak (anyaországi és határon túli magyar nyelvhasználók, pedagógusok, egyetemi hallgatók, középiskolás diákok) milyen a viszonyuk saját anyanyelvváltozatukhoz, a nyelvjárásokhoz.

1996 nyarán a Kárpát-medence hét államában (Szlovákia, Ukrajna, Románia, Jugoszlávia, Szlovénia, Ausztria, Magyarország) egy RSS elnevezésű kutatási program folyt. A kutatás során összesen 846 magyar töltött ki egy nyelvhasználati kérdőívet. A vizsgálat kárpátaljai eredményeiről Csernicskó István, vajdasági eredményeiről Göncz Lajos, a felvidéki adatokról Lanstyák István számol be különböző kötetekben (Csernicskó 1998, Göncz 1999, Lanstyák 2000).

A kárpátaljai nyelvváltozatok megítéléséhez kapcsolódó eredményeket megnézve elmondható, hogy a kárpátaljai magyarság pozitívan viszonyul saját nyelvváltozataihoz. A megkérdezettek 55,9%-a vallotta azt, hogy a felkínált lehetőségek közül Kárpátalján beszélik a legszebben nyelvünket (Beregszászi–Csernicskó 2003: 247–250). Ezzel szemben a szlovákiai magyarok 76,1 %-a inkább a magyarországi beszéd (valamely változatát) tartotta szebbnek. Azonban ez nem jelenti azt, hogy a felvidékiek a helyi beszédet csúnyának ítélnék meg (Lanstyák 2000: 148). Hasonlóan a vajdasági magyarságban statisztikailag jelentősen gyakrabban jelölték Budapestet, a magyarországi vidéki városokat, majd a Vajdaságot a legszebben beszélő magyar területnek (Göncz 1999: 84).

Kárpátalján 2000-ben végeztek a magyarság nyelvi és nemzetiségi attitűdjeivel és sztereotípiáival kapcsolatos vizsgálatot az Ügynökmódszer segítségével. A módszert Lambert és munkatársai 1960-ban fejlesztették ki, azzal a céllal, hogy a beszélőknek a különböző nyelvekhez és nyelvváltozatokhoz kapcsolódó attitűdjüket megítélhessék. A módszer lényege, hogy az adatközlőnek különböző beszélőket kell minősíteniük megadott szempontok alapján (végzettség, műveltség, külső és belső tulajdonság stb.). A beszélőket hangfelvételeken keresztül kell meghallgatni, akik eltérő nyelveken/nyelvváltozatokon

mondanak el egy szöveget. A beszélők közül azonban kettő azonos személy, de eltérő nyelvváltozatot használ. Amikor az adatközlők eltérő ítéletet mondanak a beszélőről, bebizonyosodik, hogy az ügynök által beszélt nyelveket/nyelvváltozatokat ítélik meg különbözőképpen. Így kiderül, hogy milyen attitűd van jelen azzal a csoporttal kapcsolatosan, amelyet az adott nyelvváltozattal azonosítanak (Beregszászi–Csernicskó–Hires–Márku 2003: 234–235).

Az RSS kutatáshoz hasonló nyelvhasználati vizsgálat volt az Iskola 2000 elnevezésű kutatás, amelyet egy évvel az érettségi előtt álló kárpátaljai magyar középiskolások körében végeztek el. Többek között a vizsgálatból az is bebizonyosodott, hogy a kárpátaljai magyar középiskolások egy évvel az érettségi előtt, erősen stigmatizált, nem standard változatokat használnak, vagy fogadnak el helyesnek, tehát a nyelvjárási jegyek élnek és használatban vannak a fiatalok körében is (Beregszászi–Márku 2003: 179–207). A gyűjtött adatok több szempontú elemzését különböző tanulmányokból ismerhetjük meg (Beregszászi–Csernicskó 2004a: 140–154, 2006: 40–50).

Lakatos Katalin doktori disszertációja keretein belül kárpátaljai iskolások és pedagógusok nyelvi tudatáról, főképp nyelvjárási attitűdjükről kívánt képet adni. Ezen kívül a fiatalok köznyelvi normatudatát is vizsgálat alá vonta. Felmérését 2006–2008 között végezte el, 46 oktatási intézményben 1465 tanulóval, és 150 pedagógussal. A tanulók körében végzett eredmények azt mutatják, hogy a nyelvjárásokat, azok beszélőit érintő kérdéseknél távolságtartó attitűd figyelhető meg. A tanulók nem vallják magukat nyelvjárási beszélőnek, azonban ennek ellenére rejtett presztízs van jelen körükben, mivel nem nyilatkoznak negatívan a nyelvjárásban beszélőkről, s a többségük sajnálná, ha eltűnnének ezek a változatok (Lakatos 2010).

Hasonlóan az Iskola 2000 elnevezésű kutatáshoz, a köznyelvi normatudatra vonatkozó vizsgálati eredményei azt mutatják, hogy a tanulók írásban többször használnak nyelvjárási alakot. Megállapítása alapján, tudatosabb azoknak a jelenségeknek a használata, amelyek a magyar nyelvterületen elterjedtek, mint azoknak, amelyek leginkább Kárpátaljára jellemzőek (Lakatos 2010). Egyéb vizsgálatok során is beigazolódott, hogy az iskolások bizonyos kifejezéseknek nem ismerik a köznyelvi megfelelőjét, valamint nincsenek tudatában annak, hogy írásban nyelvjárási alakot is használnak (Czibere 2004: 33–40, Kiss 1998: 257–269).

Parapatics Andrea is alátámasztja, hogy – az általános tapasztalat szerint – Magyarországon az anyanyelvi órákon belül, még mindig nem fordítanak elég hangsúlyt arra, hogy a nyelv területi változataival kapcsolatos ismeretekre is oktassák a tanulókat,

vagy pozitív attitűdöt alakítsanak ki szemléletükben anyanyelvváltozatukkal kapcsolatban (Parapatics Andrea 2011).

A kárpátaljai pedagógusok nyelvjárási attitűdjét tekintve, ugyanaz a viszonyulás figyelhető meg, mint ami tanítványaiknál is jelen volt. A pedagógusok elismerik, hogy környezetükben használják a nyelvjárási nyelvváltozatot, azonban ők maguk egy távolságtartó attitűdről vallanak. A rejtett presztízis ebben az esetben is jelen van, ugyanis fontosnak tartják a nyelvjárások megőrzését, és sajnálnák kiveszésüket. A vizsgálatból az is kiderült, hogy a kárpátaljai magyar pedagógusok jó úton haladnak a kívánt kiegyenlítő funkcióelkülönítő attitűd irányába. A rendszeres továbbképzések, felvilágosító munkák eredményeként megfigyelhető egyfajta pozitív irányba való elmozdulás (Lakatos 2009: 365–371, Dudics: 2014: 69–75).

Kožík Diana 2001-ben a szenci és környékbeli pedagógusok között folytatott vizsgálatot. A vizsgálat eredményeként arról kívánt képet adni, hogy a pedagógusok miként viszonyulnak a nyelvjárásokhoz és a köznyelvhez. Eredményei azt mutatják, hogy a megkérdezettek nyelvjárás(ok)hoz fűződő viszonya pozitívnak mondható (Kožík 2004: 50–58).

A szlovákiai kürti iskolában a vizsgálati eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusokat bizonyos beszédszíntereken nem zavarja, ha a gyerekek tájszólásban beszélnek. Többségük úgy gondolja, hogy az anyanyelvórákon a nyelvjárásokról is beszélni kell. A diákoknak tudniuk kell azt, hogy ha valaki a magyar nyelv több változatát ismeri és használja, az nem szégyellni való, hanem büszkék is lehetnek rá (Danczi 2011).

Sándor Anna hasonlóan nyelvjárási attitűd vizsgálatot folytatott Nyitra településén. 2008 tavaszán 64 első éves magyar szakos egyetemista vett részt a vizsgálatban. Felméréséből kiderült, hogy a hallgatók többsége pozitívan viszonyul a nyelvjárásokhoz. A többség úgy véli, hogy szükség van a területi nyelvváltozatokra, s bevallásuk szerint, ők is beszélnek nyelvjárásban. Az eredmények azt is igazolják, hogy a nyelvi attitűdnek, milyen fontos tényezője az érzelem, s hogy a stigmatizált nyelvváltozatoknak is lehet presztízse, mégpedig rejtett presztízse. Nyelvjárási attitűdjük olyan irányba mutat, amellyel a jövőben elérhető, hogy nyelvi tévhitektől és negatív attitűdtől mentesen, illetve tudományos ismereteikre támaszkodva viszonyulnak jövőbeli tanítványaik nyelvhasználatához (Sándor 2009: 199–205).

1997-ben végzett vizsgálata is hasonló eredményeket mutatott, amelyet Kolonban végzett el a középiskolások körében. Az eredmények kimutatták, hogy a nyelvjárásoknak van még presztízse a fiatalok között is, mindannak ellenére, hogy a köznyelvé magasabb.

Optimista attitűd, az erős érzelmi kötődés van jelen a nyelvjárásokat, annak jövőjét érintő kérdéseknél (Sándor 2001: 87–95).

Kiss Jenő Kárpátalján végzett felmérést a nyelvhasználat témakörét érintve. Felmérését a Kárpát-medencei magyar szakos egyetemi és főiskolai hallgatók körében végezte a nyelvjárásokhoz való viszonyulásukról. A 800 megkérdezett, dialektológia kurzust még nem végzett vidéki hallgató 74%-a véli úgy, hogy nincs nyelvjárási háttere (Kiss 2009: 1–14). Kiss Jenő szerint, ennek oka a nyelvjárási nyelvhasználat és a nyelvjárási beszélőknek a megbélyegzése, leszólása, adott esetekben gúnyolásában mutatható ki (Kiss 2002b: 264).

Több kutatás bizonyítja a beszédhelyzet és a nyelvhasználat összefüggéseit. A székelyföldi középiskolások körében végzett vizsgálat szerint, a tanulók 65,6%-a a beszédhelyzetnek megfelelően választ nyelvváltozatot. A tanulók, bevallásuk szerint, a formális beszédhelyzetekben a regionális köznyelvet, míg az informális helyzetekben a nyelvjárást használják (Lukács 2009: 287–294).

Okamoto Mari munkájában szintén a nyelvjárás és köznyelv kódválasztásáról ad képet, mely szerint a határon túli magyar tannyelvű gimnáziumok (a szlovákiai Dunaszerdahely, a jugoszláviai Zenta, a romániai Sepsiszentgyörgy) diákjainál is jelen van a helyzetenkénti kódváltás. Az ismerősökkel, azonos régiókhöz tartozókkal nyelvjárásban kommunikálnak, azonban ha köznyelvi beszélővel találkoznak, akkor ők is igyekeznek köznyelvi változatát használni anyanyelvüknek (Okamoto 2004: 33–40).

Jánk István doktori disszertációja keretében a nyelvi diszkrimináció feltárásával, bizonyításával foglalkozott. Vizsgálatát négy országban végezte el: Ukrajna, Magyarország, Szlovákia, Románia. Munkája 502 fő magyar nyelv és irodalom szakos pedagógus és pedagógusjelölt válaszait foglalja magába. Vizsgálatából kiderült, hogy a nyelvi alapú diszkrimináció nagymértékben jelen van a pedagógiai értékelés során. Előfordul, hogy a pedagógusok egy tanuló feleletét a nyelvhasználat alapján is értékeli. Azok a tanulók, akik standard nyelvváltozatban vagy kidolgozott kódban beszéltek jobb értékelésben részesültek, mint azok a tanulók, akik nyelvjárásban vagy korlátozott kódban mondták el feleletüket, hiába a felelet tartalmilag hibátlan volt (Jánk István 2018).

IV. A VIZSGÁLAT KÖRÜLMÉNYEIRŐL

4.1. A vizsgálat megszervezése, lebonyolítása

A nyelvjárási attitűdöt érintő kutatásomat 2021-es évben végeztem el. A vírushelyzet miatt elrendelt karantén alatt online folyt az oktatás, ezért a vizsgált csoportok online töltötték ki a kérdőíveket. Minden érintett intézményben az ott oktató tanárok voltak segítségemre. A tiszapéterfalvi intézményekben a korábbi évben még papír alapon történt a gyűjtés.

4.2. A vizsgálat résztvevőiről

A nyelvjárási attitűd vizsgálat résztvevői Kárpátalja oktatási intézményeinek tanulói és pedagógusai. Az oktatási intézmények diákjai közül a 8., 9., 10. és 11. osztályos tanulókat választottam, s a párhuzamos osztályok estében mindegyiket vizsgálat alá vontam. A korosztály kiválasztásánál figyelembe vettem, hogy ezen osztályok tanulói számára bizonyára már jobban kialakult anyanyelvük különböző változataihoz, a nyelvjárásokhoz és azok beszélőihez való viszonyulásuk. A vizsgálatban összesen 208 tanuló vett részt, ebből 130 nő és 78 férfi.

Az iskolai oktatás során a tanulók nyelvi nevelésében minden pedagógusnak szerepe van, s így a tanulók szemléletének alakításában aktívan részt vesznek a különböző tantárgyakat oktató pedagógusok is. Ezért céлом kitűzésekor fontosnak tartottam azt, hogy ne csak a magyar szakos tanárok, hanem különböző szakos pedagógusok nyelvjárási attitűdjéről is képet kapjak, így vizsgálatomat ennek megfelelően végeztem. Az eredmények, amelyek elemzésre kerülnek, munkámban 66 pedagógus választát foglalja magába, közülük 50 nő, és 16 férfi.

A kutatásom témájának kiválasztásakor a kijelölt helyszínek oktatási intézményei három járáshoz tartoztak, és három önálló településként voltak jelen. A 2020-as év végén lezárult közigazgatási reform keretében kerültek a mai egységekhez. A reform következtében a helyi városi és falusi önkormányzatok egyesült területi közösségekbe, vagyis kistérségekbe szerveződtek. A reform következtében Kárpátalja 13 járása helyén 6 járás maradt (Ungvári, Munkácsi, Beregszászi, Huszti, Técsői és Rahói járás), illetve a korábbi 337 helyi önkormányzat 64 kistérségbe szerveződött át. Ennek következtében Tiszapéterfalva települése kistérség központja lett, és a korábbi Nagyszőlősi járás megszűnése okán mára már a Beregszászi járáshoz tartozik. Nagyberég települése a

Beregszászi járásban és Nagydobrony települése az Ungvári járásban szintén kistérségi központ lett (Tóth-Orosz 2020).

4.3. Tiszapéterfalva oktatási intézményeiről

Tiszapéterfalva a Beregszászi járásban található kistérségi központ, melyhez további tizenöt falu tartozik. A 2001-es népszámlálási adatok szerint Tiszapéterfalva lakosságának száma 2016 fő, ebből 1937 magyar lakos (Molnár József–Molnár D. István 2005: 84).

Tiszapéterfalva központján helyezkedik el a Péterfalvi Kölcsey Ferenc Általános és Középfokú Oktatási Intézmény, amely 1972 óta működik magyar tannyelvű általános és középiskolaként. A tanintézményben jelenleg 200 diák tanul, s az ott oktató tanárok létszáma 22 fő.

Tiszapéterfalva másik magyar tannyelvű oktatási intézménye a Péterfalvi Református Líceum. 1995 szeptemberétől nyitotta meg kapuit, amikor a Kárpátaljai Református Egyház Kuratóriuma megvásárolta az épületet. A líceumba Kárpátalja számos településéről érkeznek diákok, hogy az intézménybe bővítsék tudásukat. A líceumba az általános iskola negyedik osztályát követően jelentkezhetnek a tanulni vágyók, s így hét osztályon keresztül folyik az oktatás. A tanintézményben 141 diák tanul és 17 pedagógus oktat.

4.4. Nagybereg oktatási intézményeiről

Szintén a Beregszászi járásban található a Nagyberegi kistérség központja Nagybereg, amelyhez további négy falu tartozik. Kutatópontom helyszíne Nagybereg egy 2540 lélekszámból álló település, melyből 2004 fő magyar polgár (Molnár József–Molnár D. István 2005: 84).

A településen két oktatási intézmény található. Az egyik intézmény az a Nagyberegi Dobrai Péter Középiskola, amely 1953-ban nyitotta meg kapuit. A középiskolát az addig működő magyar tannyelvű hétosztályos iskola utódintézményének tekintik. 1964-től párhuzamosan működő ukrán tannyelvű osztályok nyíltak, s a mai napig is két tagozatban (ukrán és magyar) folyik az oktatás. Jelenleg a tanintézményben 460 tanuló tanul, és 53 tanár tanít.

A Nagyberegi Református Líceum 1993-ban kezdte meg a működését. A líceumba szintén főként Kárpátalja magyarlakta településeiről érkeznek diákok, s magyar tannyelvű oktatásban vesznek részt. Az egyházi tanintézményekhez hasonlóan az 5.,6.,7.,8.,9.,10.

osztályba jelentkezhetnek a diákok. Jelenleg az oktatási intézményben 143 tanuló bővíti tudását, és a tanári kollektíva 26 főből áll.

4.5. Nagydobrony oktatási intézményeiről

Kutatópontom Nagydobrony az Ungvári járásban található, mely szintén kistérség központ, s további négy település tartozik hozzá. A falu lakosságának száma 5607 fő, ebből 5072-en magyarok (Molnár József–Molnár D. István 2005: 84).

A településnek 1953-tól van magyar tannyelvű középfokú iskolája. Az állami fenntartású Nagydobronyi Líceum jelenleg 759 tanulót és 75 pedagógust számlál.

A településen szintén található még egy egyházi tanintézmény is, a magyar tannyelvű Nagydobronyi Református Líceum. A líceumot 1995. augusztus 15-én Szabó Dániel (Presbiter Szövetség elnöke) és Horkay László (Kárpátaljai Református Egyházkerület püspöke, Nagydobronyi lelkipásztor) alapította. A líceumba szintén a negyedik osztályt követően lehet jelentkezni, s hét évfolyamon keresztül oktatnak. A jelen tanévben az intézmény tanulóinak száma 198 fő, és 24 pedagógus bővíti a tanulók tudását.

4.6. A tanulók és pedagógusoknak szánt kérdőívről

A nyelvjárási attitűdöt érintő felméréseket a tanulók és pedagógusaik körében kérdőív segítségével végeztem el. A kérdőívem alapjául Lakatos Katalin által összeállított kérdéssort vettem alapul (Lakatos 2010).

A vizsgálatban résztvevő tanulóknak 18 kérdésre kellett válaszolniuk. A kérdőív elején a tanulók szociológiai változóira kérdeztem rá. Továbbá a kérdések arra irányultak, hogy milyen a saját anyanyelvükhöz való viszonyuk, illetve a nyelvjárásokhoz, azok beszélőikhez hogyan viszonyulnak, illetve mit tudnak a területi nyelvváltozatokról.

A pedagógusoknak 15 kérdésre kellett választ adniuk. A kérdőívben a nyelvjárási attitűdre vonatkozólag több olyan kérdés szerepel, amelyek azonosak a tanulók kérdéseivel, így figyelembe veszem a lehetséges összefüggéseket a válaszok között. Az első részben szintén a pedagógusok szociológiai változóira kérdeztem rá. A kérdőív olyan kérdéseket tartalmaz, amely arra kérdezz rá, hogy a pedagógusoknak milyen a viszonyuk saját anyanyelvváltozatukhoz, hogyan vélekednek a nyelvjárásokról és azok beszélőiről. Olyanok is fellelhetők, amelyekre választ kapva kiderül, hogy milyen szemléletben folyik az anyanyelvi nevelés a pedagógusok által. Továbbá választ kell adniuk olyan kérdésre is, hogy miként reagálnak arra, ha a tanulók kommunikációjuk során nyelvjárási elemeket is használnak.

4.7. Az adatok feldolgozásáról

A nagy mennyiségű adat gyors és hatékony feldolgozásához az SPSS statisztikai programot használtam. A kérdőívből kapott válaszokat a programba rögzítettem, majd a program segítségével értékeltem az adatokat. A χ^2 próba segítségével pedig megvizsgáltam, hogy vannak-e szignifikáns összefüggések a kapott eredmények és bizonyos szociológiai változók között.

Munkámban az eredményeket diagramokkal szemléltetem, amelynek köszönhetően könnyebben áttekinthetővé válnak az adatok. Munkám során a csoportosított oszlop diagramot használom, mert ezt találom a legcélszerűbbnek adataim ismertetésére.

V. A TANULÓK NYELVJÁRÁSI ATTITÚDJÉRŐL

5.1. A tanulók körében lévő szociológiai változókról

Kutatásom első részében a tanulók szociológiai változóira kérdeztem rá. Munkámban megvizsgálom, s az elemzések során kitérek arra, hogy a független változók, mint pl.: az iskola típusa, a tanulók neme, életkora, magyar nyelvből szerzett érdemjegye stb. összefüggést mutatnak-e a válaszok alakulásával.

A vizsgálatban résztvevők közül 31,7%-a az állami tanintézmény, s 68,3 %-a az egyházi tanintézmény tanulója.

Az adatközlők lakóhelyük szerint változatos képet mutatnak. Az általam vizsgált tanintézményekbe Kárpátalja különböző településeiről érkeznek diákok, így ez által színesebb és átfogóbb képet kaphatunk a nyelvjárások megítéléséről. Ez különösen igaz az egyházi tanintézmények tanulóinak lakhelyére. Az egyházi tanintézményekből az alábbi települések fiataljaitól érkeztek válaszok: Tiszapéterfalva, Tiszabökény, Forgolány, Nagypalád, Fertősalmás, Nevetlenfalu, Batár, Tiszakeresztúr, Salánk, Tiszaújhely, Verbóc, Feketepatak, Visk, Nagyberég, Dercen, Mezővári, Beregsom, Kígyós, Gut, Szernye, Nagybégány, Nagyborzsova, Nagydobrony, Kisdobrony, Csonkapapi, Fornos, Bátyú, Csongor, Tiszaújfalva, Szürte, Nagyszőlős, Beregszász.

Az állami tanintézményekbe leginkább a tanulók többsége saját településéről jár az intézménybe, de előfordulnak a szomszédos településről is diákok. Az állami tanintézményekből az alábbi települések fiataljaitól érkeztek válaszok: Tiszapéterfalva, Tiszabökény, Forgolány, Nagyberég, Kígyós, Beregújfalu, Nagydobrony, Csongor.

A tanulókat a magyar nyelvből szerzett érdemjegyük alapján két csoportba soroltam: jó érdemjegyű (8–12-es) és kevésbé jó érdemjegyű (1–7-es). Az eredmények azt mutatják, hogy magyar nyelvből és irodalomból 90,4 %-uk ér el jó eredményeket, míg 9,6 %-nak kevésbé jó az osztályzata.

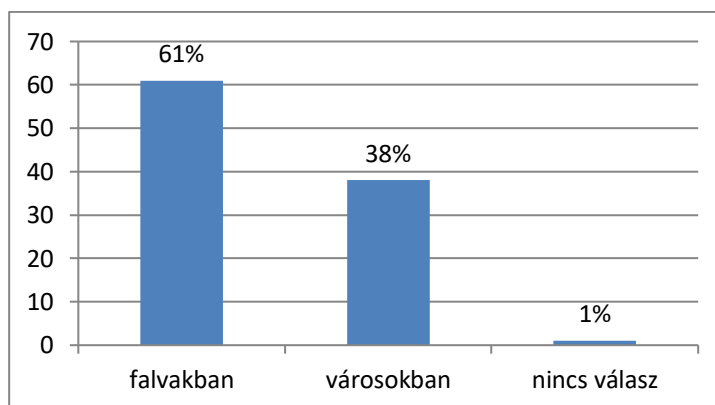
A megkérdezett tanulók anyanyelve döntően a magyar nyelv. A tanulók 98,1 %-a magyar anyanyelvűnek vallja magát, s mindössze 1,9 %-a pedig ukránnak.

A nemzetiségi kérdésre kapott válaszok szerint, a tanulók 81,3 %-a vallotta magát magyarnak, 16,3 % ukránnak, s 2,4 % pedig az egyéb lehetőségek közé írta, hogy magyar és ukrán is. Ennek a bizonytalanságnak az lehet az oka, hogy a tanulók inkább vallják magukat a többségi nemzethez tartozónak, mint kisebbségi magyarnak. Továbbá nincsenek tudatában a nemzetiség és az állampolgárság közötti különbségekkel (Lakatos 2010: 30).

5.2. Eredmények

Az első kérdésben arra kértem a tanukat, hogy ítélik meg, Kárpátalján a falvakban vagy a városokban élők beszéde mondható szebbnek. Közösségünkben hosszú idők óta szorosan élnek azok a sztereotípiák, miszerint „*a falusi emberek parasztosan, nyelvjárásban beszélnek*” stb. Ezért is érdekelt a kérdés megválaszolásának arányai, hogy megtudjuk mennyire befolyásolják a tanulókat a nyelvjárásokkal kapcsolatos sztereotípiák.

1. ábra. Kárpátalján hol beszélnek szebben magyarul? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Az eredmények azt mutatják, hogy a sztereotípiák ellenére a többség úgy véli, hogy Kárpátalján a falvakban beszélnek szebben nyelvünket. A válaszadók 61%-a jelölte ezt a választ, míg 38 %-uk szerint a városokban élők beszéde szebb.

Továbbá arra kértem a tanulókat, hogy jelöljenek meg bizonyos falvakat, városokat, amelyeknek beszéde szimpatikus számukra. A tanulók saját településük és a környező falvakat hozták fel példának, amely közösségükhöz való kötődésüket bizonyítja. A következő falvakat írták: *Tiszapéterfalva, Forgolány, Tiszabökény, Nagypalád, Fertősalmás, Aklihegy, Badaló, Batár, Nevetlen, Nagybégány, Csepe, Csetfalva, Muzsaly, Feketeardó, Feketepatak, Visk, Fornos, Dercen, Salánk, Tiszaújhely, Verbőc, Bátyú, Bótrágy, Csongor, Nagydobrony, Mezővári* stb. A városok között szerepel *Beregszász, Nagyszőlős, Munkács, Ungvár* és *Huszt*.

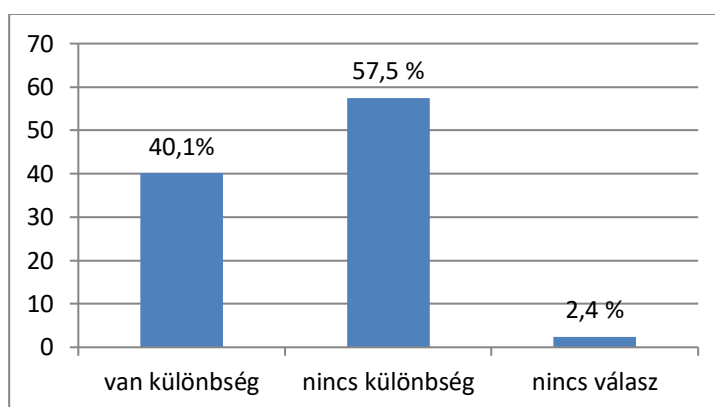
A felsorolt példák mellett voltak, akik megindokolták válaszukat. Legtöbb válasz arról árulkodik, hogy a tanulók tapasztalják azt, hogy a nyelvhasználati szinterek nagyobb részén, a nyilvános, az állami befolyás alá tartozó szintereken az ukrán nyelv van használatban: „*A falvakban nem annyira nagy az ukránosodás, mint a városokban*”, „*A városok elukránosodtak, a falvakban jobban és szebben megmaradt a magyar nyelv*”,

„Falvakban inkább beszélnek magyarul, mint városban”, „Magyar falvakban, mert már városban ukránul beszélnek” stb.

Olyan állítások is fellelhetők, amelyek azt mutatják, hogy a falvakhoz viszonyítva a városokban nincs jelen a nyelvjárás: „Falun kicsit parasztosan beszélnek, városban illedelmesen”, „A falvakban eltorzítják a szavakat”, „Hiába nem terjedt már a magyar szó a városokban, mégis szebben fejezik ki a szavakat és odafigyelnek, hogy ejtik azt ki”, „Nagyobb mértékben használják a köznyelvet a városokban” stb.

Egyes válaszadók pedig a falusi beszéd nyelvjárási jegyeit hangsúlyozzák, emelik ki: „A falvakban megőrződött az egyedi tájszólás, igazi érték, ami nagyon szép”, „A falvakban jobban érezhető még a tájszólás”.

2. ábra. Van különbség a te településed és a szomszéd település magyar beszéde között? (N= 208)

Forrás: saját szerkesztés.

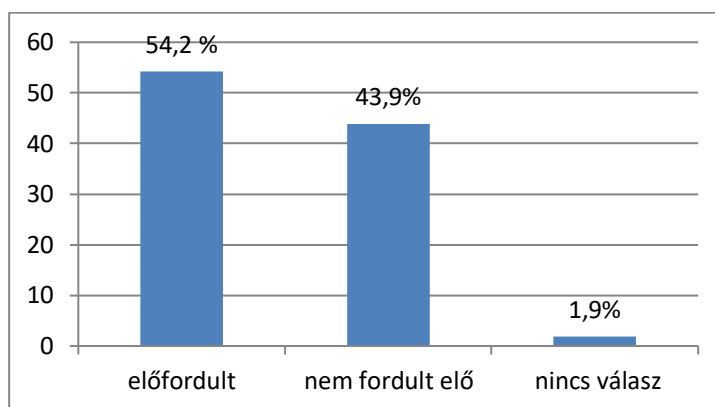
A második kérdésben arról érdeklődtem, hogy a fiatalok érzékelik-e a kárpátaljai települések közötti eltérő beszédmódokat. Nem nagy eltéréssel, de 57,5 %-uk vallja azt, hogy nincs különbség a települések nyelvhasználata között, s 40,1 %-a volt, aki érzékelte a különbségeket.

Leginkább a különbségek, amit a fiatalok érzékelnek, azok a különböző kárpátaljai magyar nyelvjárások, azok nyelvi sajátosságai, tájszavai: „Bátyúban *i* betűsen beszélnek”, „Beregújfaluban az *i*-zés van jelen: *pínz*”, „Dercenben: *pelmenna*, *piroha*, *pankuha*. Gáton: *pelmenyi*, *lekváros derelye*, *fánk*”, „Egyedi nyelvjárás”, „Kiejtés és más szavak”, „Mások a kiejtések, sok különbség van két falu nyelvjárása között”, „Dobronyban elterjedt a *la* használata és az *i* betű a szavak végén pl: *csináli*, míg ez Battyúban nem jellemző”, „Feketepatakon *t* betűsen beszélnek, Verböcön pedig elterjedt a *val/vel* rag nem hasonulása” stb.

A fentebb említetteken kívül, a fiatalok érzékelik a kontaktushatások meglétét is: „A szomszéd faluban inkább huculul bebeszélnek, kevert a magyar és az ukrán szó”, „A viskiek ukránosabban beszélnek: tyipá, anu”, „Kevert nyelven beszélnek, huculul”, „Nálunk több az ukrán beszéd és sok a keverék szó” stb.

3. ábra. Volt már rá példa, hogy beszéde alapján felismerted, honnan való egy ember? (N=208)

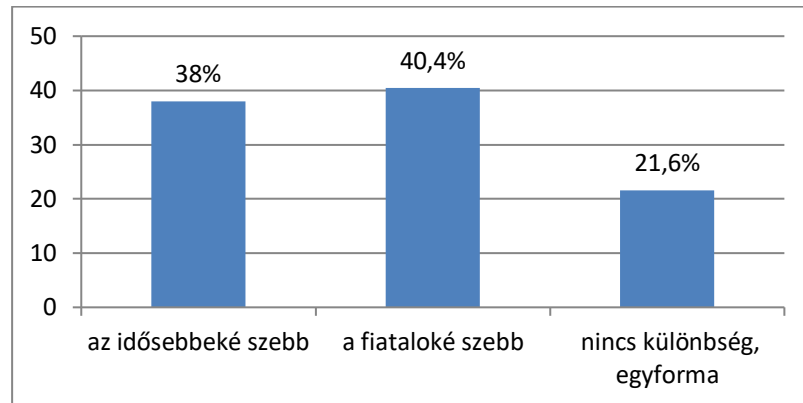
Forrás: saját szerkesztés.

A fiatalok többsége, 54,2 %-a számolt be arról, hogy beszéde alapján felismerte, hogy honnan való egy ember. Ennek oka bizonyára abban rejlik, hogy a tanintézményekbe –főleg az egyházi fenntartásúak esetében– több településről érkeznek tanulók, s így jobban észreveszik egymáson az eltérő beszédmódokat, nyelvhasználatuk jellegzetességeit. Az adatközlők 43,9%-a pedig azt mondta, hogy nem fordult vele olyan elő, hogy felismerte nyelvhasználata alapján honnan való egy ember.

A fentiekhez hasonlóan ebben az esetben is többen számoltak be arról, hogy felismertek valakit a települése nyelvjárási jellegzetességéről: „Az adott faluja tájszólása szerint beszélt”, „Meghallja az ember az egyedi falusi beszédet, mert minden falunak saját tájszólása van”, „Újfalusi ember volt, s nagyon í-zett, megkérdeztem, hogy oda valósi-e?”, „A viskiek sokkal több ukrán szót használnak, a salánkiak pedig a szavakhoz hozzáteszik a -val/-vel ragot”, „Nagydobronyi azt a kifejezést használta, hogy la”, „Rákosról származó emberberek mindig á betűt próbálnak kiejteni beszédükben” stb.

Felismerték azt is, hogy kétnyelvű környezetből származik az adott személy: „Akcentusa alapján”, „Tumbocska, és ehhez hasonló szavak által, hogy kárpátaljai”, „Valaki azt mondja, hogy karacse, az viski”, „Ukránosabb akcentusokat tartalmazott a beszéde” stb.

4. ábra. Véleményed szerint az idősebbek vagy a fiatalok beszéde szebb? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Az adatközlők 38%-a szerint az idősebbek beszéde szebb, 40,4 %-a szerint a fiataloké, s 21,6 %-a nem lát különbséget a két korosztály beszédében. Ez azt mutatja, hogy többen érzékelik, hogy a nyelvhasználat korosztályonként eltérő lehet.

Az iskolatípus megoszlása szerint szignifikáns különbségek figyelhetőek meg. Az állami tanintézmény tanulóinak 39,4%-a, az egyházi tanintézmény 13,4 %-a mondta azt, hogy nincs különbség a két beszéd között. Ez azt bizonyítja, hogy a felvételiztető iskola tanulói jobban érzékelik a nyelvhasználat eltéréseit korosztályonként ($\chi^2 = 18,001$, $df=2$, $p<0,000$ szignifikáns).

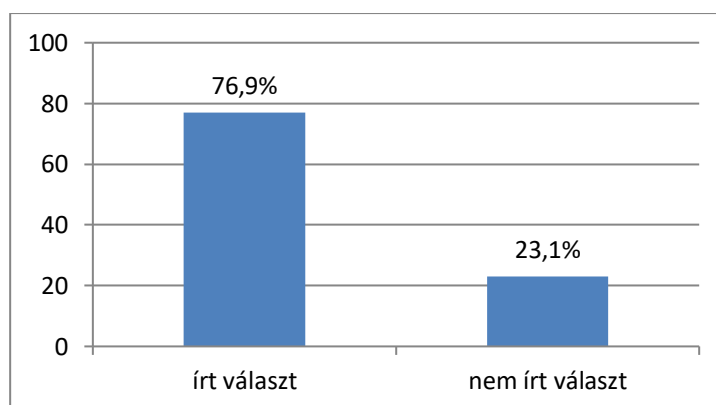
Az idősebbek beszédét illetően az archaikusságot, a nyelvjárási elemeket, a tájszavak szépségét emelik ki a fiatalok: „Az idősebbek még a régebbi, tiszta magyar nyelvet beszélnek”, „Az ő beszédükben jobban megmaradtak az igazi régies szavak”, „Nekem tetszenek a régi szavak meg a régebbi nyelvjárás”, „Ők régiesen beszélnek és gyönyörű a tájszólásuk”, „Szebb nyelven beszélnek, nem pedig új szavakkal, hanem a megőrzött anyanyelvvél” stb.

Többen azonosítják a szépséget az idősebbek megélt korával, tapasztalatával: „Az idősebbek tapasztaltabbak a nyelvvel illetően”, „Az idősebbek tapasztaltabbak és bölcsőbbek, nyelvük pedig fejlettebb”, „Mert sokkal választékosabban beszélnek, szókincsük bővebb és fejlettebb”, „Ők már több mindent átéltek és jobban kifejezik magukat” stb.

Azok, akik a fiatalok beszédét tartották szebbnek úgy vélekednek, hogy e korosztály nyelvhasználata közelebb áll hozzájuk, mivel nem ütköznek megértési nehézségbe. Az idősebbek beszéde jobban eltér a köznyelvtől, ami korlátozza őket a megértésben. Tehát az idősebbek beszédét a nyelvjárással, a fiatalokét leginkább a

köznyelvvvel azonosítják: „Azért a fiataloké, mert a fiatalok új (modern) szavakat használnak. Az öregek pedig a régies szavakat alkalmazzák”, „Helyesebben és érthetőbben beszélnek, jobban megértik a fiatalok”, „Mi haladunk a korral és nem beszélünk annyira helytelenül”, „Nyelvújítási szavakat használnak”, „A fiataloké azért, mert az idősek sok és ma már nem használt/ismert szavakat építenek bele a beszédükbe”, „Nem használnak olyan szavakat, mint az idősek, megértem őket” stb.

5. ábra. Sorolj olyan kifejezéseket, amiket nálatok inkább már csak az idősebbek használnak! (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Az előzőekben, mint kiderült a korosztályonkénti eltérő nyelvhasználatot érzékelik a tanulók, így többségük (76,9 %) tudott olyan szavakat felsorolni, amit már csak az idősebbek használnak. Ezeket hallhatják nagyszüleik beszédében, a környezetükben élő idősektől.

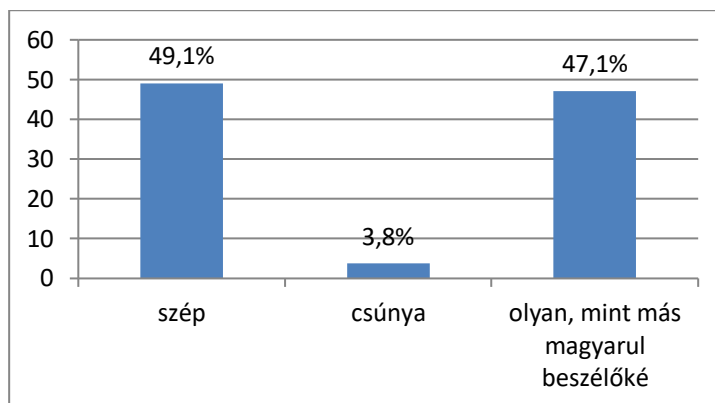
Az egyházi tanintézmény tanulóinak 88 %-a, az állami tanintézmény 53%-a sorolt kifejezéseket a kérdéshez ($\chi^2= 31,090$, $df=1$, $p<0,000$ szignifikáns).

A jó és kevésbé jó érdemjegyű tanulók válaszainál is megmutatkozik a különbség. A jó érdemjegyű tanulók 80,2 %-a írt olyan kifejezéseket, amiket már csak idősebbek használnak, míg a kevésbé jó érdemjegyű tanulók 42,1 %-a válaszolt erre a kérdésre ($\chi^2= 14,716$, $df=2$, $p<0,001$ szignifikáns).

A felsorolt szavak között megtalálhatók valódi és alaki tájszavak, az északkeleti nyelvjárási régió, azon belül a kárpátaljai nyelvjárások jellegzetességei. A tanulók által kapott válaszok: *bádog, firhang, acskó, sifony, sufni, spór, rekamé, findzsa, tellázi, vót, hokedli, hetfű, keszkenő, máma, lábtó, lajbi, firidni, sezlony, spájz, ösmerem, hun, villony, kócs, buszval, ésanyám, hokedli, tik, pelmenna, kecsup, cula, mán, rétoja, hokedli, vider,*

kredenc, Az „e” betűt „i” betűre cserélik, és néha az „ö” betűt „ü”-re, Tipikus la-zás pl.: ottla stb.

6. ábra. Saját településed magyar beszéde szép, csúnya vagy olyan, mint más magyarul beszélőké? (N= 208)

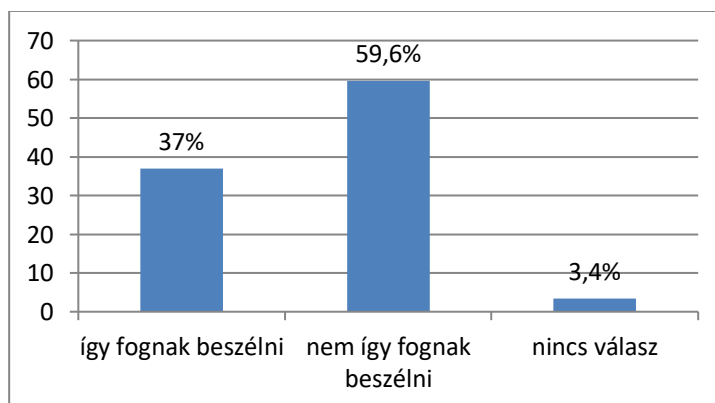

Forrás: saját szerkesztés.

A tanulók fele-fele arányban határozottak és bizonytalanok településük beszédének megítélésével kapcsolatban.

Még mindig megfigyelhető a bizonytalanság, mivel a tanulók 47,1%-a településének beszédét olyannak látja, mint más magyarul beszélőékét. Ugyanakkor az érzelmi kötődés is meghatározó véleményükben, mivel 49,1%-uk határozottan nyilatkozott települése beszédének szépségéről.

7. ábra. Véleményed szerint 30-40 év múlva is így fognak beszélni nálatok? (N=208)

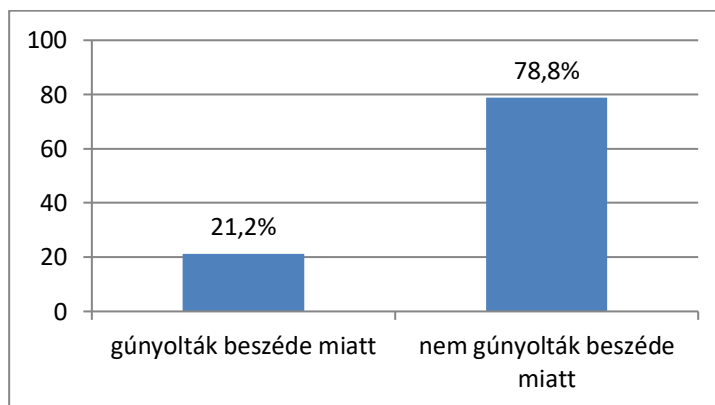

Forrás: saját szerkesztés.

Fentebb már kiderült, hogy a megkérdezett tanulók tudják és tapasztalják a nyelvhasználat korosztálybeli különbségeit. Valószínűleg tisztában vannak azzal, hogy a

nyelv idővel változik, ezért is többségük (59,6 %) azt mondta, hogy egy bizonyos idő után már másképp fogjuk beszélni anyanyelvünket, nem így, ahogyan most. A tanulók 37%-a szerint nem változik a beszédünk, ez nem valószínű, hogy ők nem tudják, hogy a nyelv az folyamatos változásban van. Feltételezhetőleg bizakodnak abban, hogy nyelvváltozatunk megmarad a jövőben.

8. ábra. Előfordult már, hogy gúnyoltak beszéded miatt? (N=208)

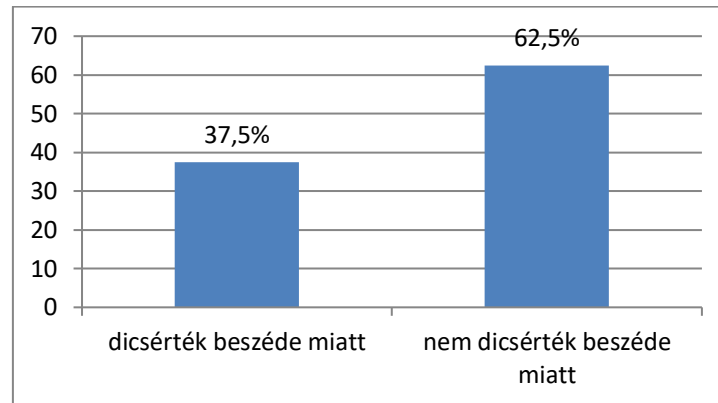
Forrás: saját szerkesztés.

A következő kérdésben az érdekelt, hogy a tanulókat érte már negatív megbélyegzés nyelvhasználatuk miatt. A válaszok azt mutatják, hogy az adatközlők több mint a felét (78,8%) nem érte kellemetlen élmény beszéde miatt. Viszont a tanulók 21,2%-a élt már át olyat, hogy nyelvhasználatuk miatt gúnyolták, megbélyegezték.

A történetek arról árulkodnak, hogy sokukat azért érte megbélyegzés, mert nyelvjárásban beszélt, tájszavakat használt: „Barátok, mert milyen is az, hogy la”, „Azért mert tájszavakat használok: mirül beszélsz”, „Barátaim a tájszólásom miatt”, „Megszóltak tájszólásom miatt, mert nagyon hangsúlyozom az ő, ű, ó betűket”, „Máshogyan mondtam a szavakat, mint a társaságom”, „Sokak érdekesnek és viccesnek találják a nálunk használatos szavakat”, „Magyarországon hallották, hogy népi tájszólással beszélek”, „Azokat a szavakat, amelyekben a tj egymás mellett áll, két ss-sel ejtem, és ezért sokszor kijavították a beszédemet” stb.

Kellemetlen élményben kerültek már azért is, mert kétnyelvűként akcentussal beszélt: „Barátaim, mert nem tudok rendesen magyarul beszélni”, „Akcentusom miatt”, „Mert ukránul is beszélek és nem mindig helyesen ejtem ki a szavakat”.

9. ábra. Előfordult már, hogy dicsérték beszéded miatt? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Többségüket inkább megdicsérték beszédük miatt, mint kigúnyolták. A tanulók 37,5 %-át érte már kellemes élmény beszéde miatt, azonban 62,5 %-a nem tapasztalt dicséretet.

Volt, akit azért dicsérték meg, mert nem beszélt nyelvjárásban: *„Azért, mert városban nőttem fel és a tájszólásokat nem használom, a mondatokat is helyesen teszem össze”*. Történt olyan is, hogy épp nyelvjárásias nyelvhasználata miatt kapott dicséretet egy adott személy: *„Azért, mert szereti az ilyen tájszólásos embereket”*.

Pozitív visszajelzés érkezett azzal kapcsolatban is, mert egyszerűen a megítélőknek szimpatikus volt a tanulók beszéde bizonyos okok miatt: *„Barátaim dicsérték meg, mert szépen beszélek, nem gondolták”*, *„Amikor felvételiztem a gimibe, akkor odajött hozzám egy tanár, akivel beszélgettem. Beszélgetésünk végén azt mondta, hogy nagyon választékosan beszélek”*. *„A szüleim és a tanárom, mert olyan szép szavakat használok”*, *„Kifejezően és illedelmesen beszélek”*, *„Mert tetszett nekik”*, *„Több szót és kifejezést tudtam, mint mások”* stb.

Magyar nyelv és irodalom órán, versenyek által elért jó teljesítmény miatt is részesültek dicséretben: *„Fogalmazások során szokta megjegyezni a magyar nyelv tanár a kitűnő nyelvi adottságaimat”*, *„Magyar irodalomból a tanárom megdicsért, hogy szépen tudok fogalmazni és beszélni”*, *„Magyarországon mesemondó versenyen”*, *„Szavaló versenyen a zsűri, hogy szépen ejtem ki a szavakat”*.

A válaszok között felfedezhetünk egy negatív képet a kárpátaljai beszéddel kapcsolatban: *„Kárpátaljai létemre nagyon szépen beszélek”*, *„Kárpátaljaiként ki tudom magam fejezni”*, *„Magyarországon a táborban megdicsérték, hogy ahhoz képest, hogy kárpátaljai vagyok, szépen és helyesen beszélem a magyart”*.

Kutatásomban arra is kitérek, hogy a magyar órák keretében mennyire fordítanak figyelmet a nyelv területi változatainak tudatosítására, mennyire vannak tisztában a magyar nyelv eme változatával. Ezért arra kértem őket, hogy határozzák meg, mit is értünk a nyelvjárás fogalma alatt.

A tanulók 84,1%-a megpróbálta megválaszolni a kérdést, s 15,9%-a nem tudott erre a kérdésre választ adni. Az egyházi tanintézmény tanulóinak könnyebbnek bizonyult a feladat, mivel 92,3 %-uk írt választ, az állami tanintézmény tanulói közül pedig csak 66,7 %-uk (khi²= 22,099, df=1, p<0,000 szignifikáns). A szignifikáns különbségek megmutatkoznak a jó érdemjegyű és a kevésbé jó érdemjegyű tanulók válaszolási aránya között is: a jobb tanulók 82,2%-a, míg a kevésbé jó tanulóknak csak 42,1%-a írt erre a kérdésre választ (khi² = 27,877, df=2, p<0,000 szignifikáns).

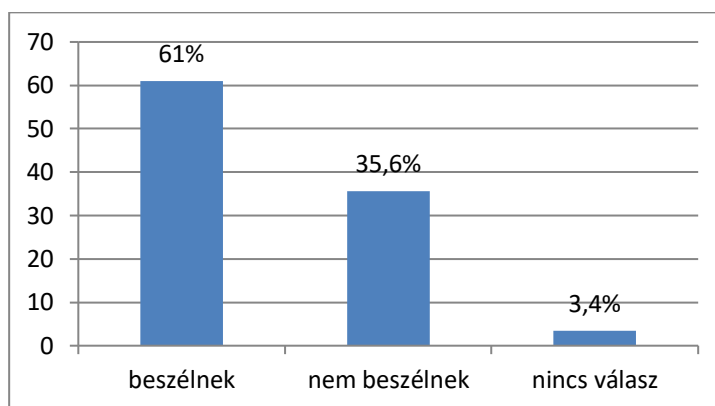
Néhány téves válasz mellett, a többségnek sikerült saját válaszával körülhatárolni a nyelvjárás fogalmát.

A meghatározások legtöbbször a nyelvjárások területiségére, változatára vonatkozik, illetve arra, hogy a nyelvjárás a köznyelv hatásától eltérő nyelvváltozatok: „*A köznyelvtől eltérő forma*”, „*A nyelv területi változása*” „*Azon szavak összessége, amelyek egy adott területen használatban vannak és nem találhatók meg az MTA helyesírási szótárában*”, „*Egy adott település jellemző nyelvhasználata*”, „*Egy adott település sajátosan használt beszéde, ami csak rá jellemző*”, „*Nyelvjárásnak nevezünk azokat a szavakat, amelyeket különböző földrajzi vidékeken máshogy beszélnek*”, „*Településekre jellemző nyelvhasználat*” stb.

Az is kiderült, hogy a nyelvjárást a falusiak körében használt nyelvváltozatnak tekintik: „*A falunak vannak tájszólásai*”, „*Amikor valaki falusiasan beszél, ahogy régen beszéltek az emberek*”, „*Azt a beszédet, amelyekben a szavak eltérnek, és másképp mondják, mint egyes falvakban*”, „*Egy falura jellemző beszéd mód*” stb.

A megfogalmazások arról is árulkodnak, hogy milyen a viszonyuk a tanulóknak a nyelvjárásokhoz. Leginkább a semleges viszonyulás van jelen, de néhány negatív megnyilatkozás is fellelhető: „*Amikor már furább szavakat használunk*”, „*Egy térség nyelvi elváltozásai*”, „*Másképp, furcsábban használják a szavakat, mint én*”, „*Településeken elterjedt nyelvtanilag helytelen beszéd*”.

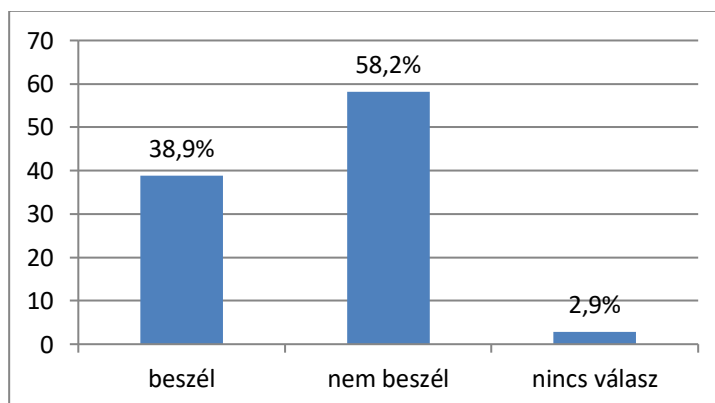
10. ábra. A te településeden beszélnek valamilyen nyelvjárást? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

A megkérdezettek 61%-a vallja, hogy jelen van a nyelvjárás településén, míg 35,6%-a szerint nem beszél a magyar nyelv ezt a változatát. A válaszok megoszlása még mindig nem tükrözi a valóságot, azonban bizonyos változások megfigyelhetők a 2005-ben kezdődött tantárgy-pedagógiai reform eredményeként, mivel a tanulók bátrabban nyilatkoznak településük nyelvjárásosságáról. De vajon ők maguk mennyire vállalják fel nyelvjárás háttérüket?

11. ábra. Te beszélsz nyelvjárásban? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Az eredmények azt mutatják, hogy ők maguk nem igazán vállalják fel, hogy nem standard jegyeket is használnak kommunikációjuk során. A megkérdezettek több mint a fele, 58,2%-uk vallotta azt, hogy ő nem beszél semmilyen nyelvjárást, s csak 38,9%-uk ismeri el nyelvjárás háttérét.

Ugyanakkor az előző évek kutatásával összehasonlítva mára már valamilyen szinten többen vallják magukat nyelvjárás beszélőnek, mivel Lakatos Katalin

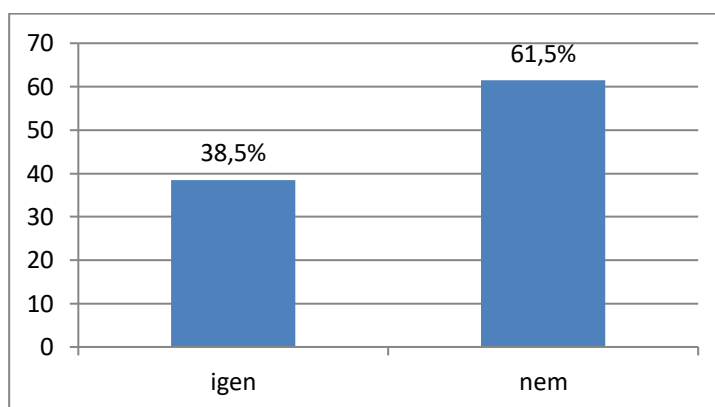
vizsgálatában az állami tanintézmény tanulóinak 34%-a, az egyházi tanintézmény tanulóinak 20,3%-a vállalta fel nyelvjárási háttérét (Lakatos 2010: 101).

Azonban, mint kiderült az Iskola 2000 elnevezésű kutatás bizonyította, hogy a kárpátaljai magyar középiskolások jelentős része, írásban erősen stigmatizált, nem standard változatokat használ vagy fogad el helyesnek. Példaként két adatot említenék meg. A mondatjavító feladatoknál a tanulók 80,3%-a javítatlanul hagyta az alábbi mondatot: *Ez a fiú nagyobb Péteritől*. Ugyanúgy egy másik mondatjavító feladatnál 60,3%-uk nem javította ki az *Én nem tudnák úgy viselkedni, mint te* mondatot (Beregszászi–Márku 2003: 179–207).

Annak okát, hogy a tanulók nem ismerik el nyelvjárási háttérüket Lakatos Katalin (Lakatos 2010: 89) feltételezi:

- a tanulók meg akarnak felelni azoknak az elvárásoknak, miszerint az iskolai értékelésnél az kap jobb osztályzatot, aki a köznyelvet használja, tehát ezért nem vállalják nyelvjárási háttérüket;
- nincsenek tudatában annak, hogy ők is használják ezt a változatát a nyelvnek.

12. ábra. Te mindig minden helyzetben egyformán beszélsz? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

A számadatokból megtudtuk, hogy a tanulók nem vallják magukat nyelvjárási beszélőnek, azonban azt beismerik, hogy nem beszélnek minden helyzetben egyformán (61,5 %). Nyelvhasználatukat több tényező befolyásolja, amelyről be is számoltak.

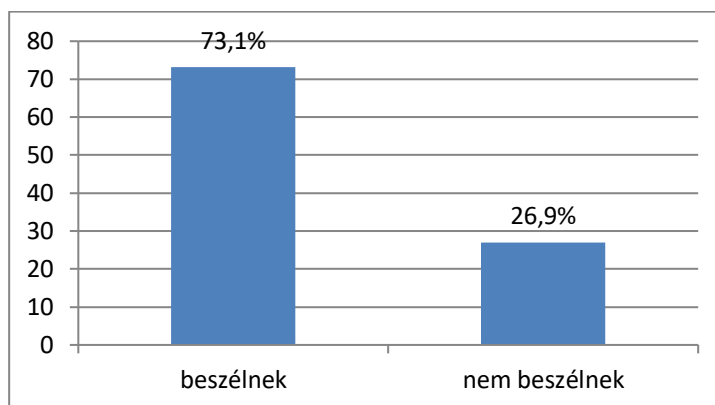
Egyrészt meghatározó számukra az, hogy ki az adott személy, akivel beszélnek: „A hallgatóságtól”, „A körülöttem lévő emberektől, hogy kikkel vagyok”, „Attól függ, hogy kivel beszélek”, „Az engem körülvevő emberektől”, „A társaságtól” stb.

Továbbá, a helyszín is meghatározó tényezőként van jelen: „*A helytől függ*”, „*Attól függ, hogy hol vagyok*”, „*Hogy hol kell megszólalnom*” stb.

Az is jelentős, hogy milyen az adott helyzetben a lelkiállapotuk: „*Hogy milyen épp a hangulatom*”, „*Kedvemtől függ*” stb.

Tehát a tanulók kommunikációjuk során alkalmazkodnak az adott szituációhoz, amely a tantárgy-pedagógiai reform egyik lényege is, hogy a tanulók a különböző szituációkhoz megtalálják a megfelelő nyelvi változatokat: „*Alkalmazkodom az adott helyzethez*”, „*Attól függ mennyire formális a helyzet: családdal, barátokkal vagy idegenekkel beszélek*”, „*Barátaim között használom a nyelvjárást, de hivatalos közegekben odafigyelem beszédemre*”, „*Szituációtól függ, mivel sokkal szabadabban beszélünk egymás között, mint egy hivatalban*”, „*Hivatalban vagy idegen emberekkel máshogy, más kifejezésekkel beszélek*”, „*Idegenek előtt jobban megválogatom a szavaim, odafigyelek*”, „*Otthon inkább tájzólásoson értik meg a beszédem, viszont máshol nem*” stb.

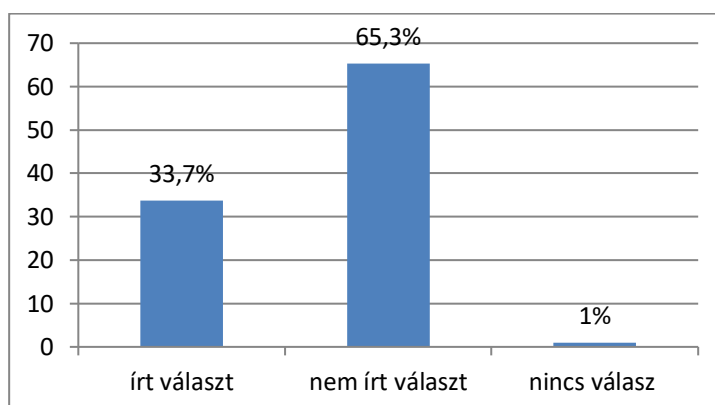
13. ábra. Szomszéd település magyar lakói beszélnek nyelvjárásban? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

A szomszéd település lakóinak nyelvhasználatában jobban felismerik a nyelvjárási jelenségeket, mint a saját településükön, s nyelvhasználatukban. A megkérdezettek 73,1 %-a mondta azt, hogy beszélnek a szomszéd településen nyelvjárásban, s 26,9%-uk szerint nem beszélnek. Bátrabban mertek nyilatkozni, mivel ez nem érinti őket, nem az ő környezetük.

14. ábra. Tudsz olyan szavakat, kifejezéseket, amiket a szomszéd településen másképp mondanak, mint nálatok? (N=208)

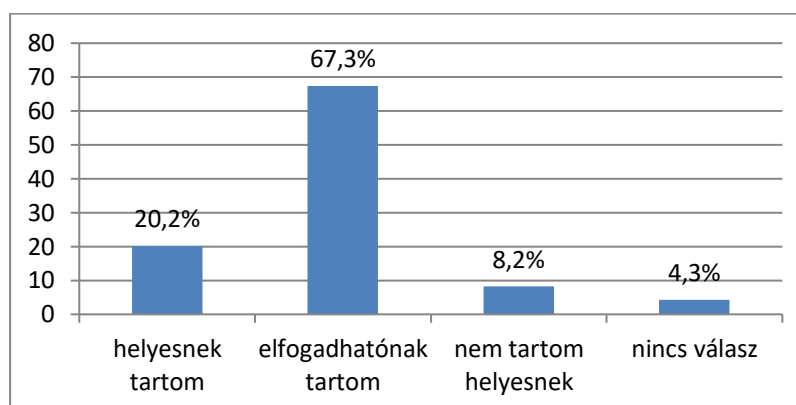

Forrás: saját szerkesztés.

Arra kértem az adatközlőket, hogy ha tudnak, akkor soroljanak olyan szavakat, kifejezéseket, amelyek a szomszéd településen használatosak. Erre a kérdésre mindössze 33,7%-uk írt választ. Szignifikáns különbségek mutatkoznak a válaszolási arányok között, mivel az egyházi tanintézmény tanulói közül jóval többen (40,8%) tudtak szavakat, kifejezéseket sorolni, mint az állami tanintézmény tanulói (18,2 %) ($\chi^2= 11,799$, $df=2$, $p<0,003$ szignifikáns).

A szavak, kifejezések között megtalálhatók egy-egy település valódi és alaki tájszavai, nyelvjárási sajátosságai: „A szavakban az é betűt vagy más odaillő magánhangzót í-znek: répa- rípa”, „Barátomval, buszval”, „Dobronyba á betűsen beszélnek”, „ Ablaktölc-ablaktőce, kacsut-masni”, „Árok-sánc”, „Cinca-drót”, „Frufribugi, hajgumi-cofi”, „Nálunk a krumpli palacsintát kuglinak hívják”, „Porond-sóder, sifer-tetőcserép”, „Sánc, acskó, pityóka, murkó”, „Pelmanyi-pelmenna”, „Csokánykocsány, góré-kas”, „Furik-targonca”, „Nyittal van, szíp”, „Nálunk tengeri, máshol málénak mondják”, „Lóka és lóca” stb.

15. ábra. Hogyan vélekedsz azokról az emberekről, akik mindig és mindenhol nyelvjárásban beszélnek? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Arról is képet kaptunk, hogy a tanulóknak milyen a viszonya azokhoz az emberekhez, akik mindig és mindenhol nyelvjárásban beszélnek. A megkérdezettek többsége (67,3%) elfogadhatónak tartja azt, ha csak nyelvjárásban beszél egy személy, nem ítélik el, de nem is helyeslik. 20,2 %-uk mondta azt, hogy ez helyes, s 8,2 %-uk pedig nem tartotta helyesnek a nem sztenderd jegyek használatát mindig és mindenhol. Vélekedésüket, meg is magyarázták.

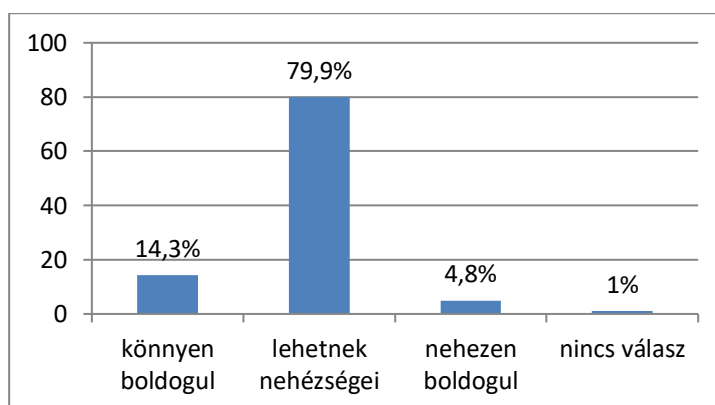
Azok, akik helyesnek tartják, leginkább azért, mivel hagyományként tekintenek erre a változatra, s úgy vélik, hogy fontos megőrizni nyelvünknek ezt a változatát: „A nyelvjárás nem egy hiba”, „Az a saját anyanyelvük és őrizni kell a hagyományokat”, „Fontos őseink hagyatékát továbbadni”, „Legalább nem fognak elveszni a nyelvjárások”, „Bár furcsának tűnhet, de szerintem fontos, hogy megőrizzük a nyelvünket, úgy, ahogy van”, „Felvállalják származásukat”, „Ők nekik természetes, így tanulták szüleiktől” stb.

Akik, elfogadhatónak tartják, az alábbiakat nyilatkozták: „Abba a környezetbe született, nem ítélezhetek”, „Az a saját beszédük, s nem tehetnek róla, hogy így szokták meg”, „Ehhez vannak hozzászokva”, „Mert ők gyerekkoruk óta azt hallották, azt szokták meg, és szerintem senki nem várhatja el a másiktól, hogy ne beszéljen az anyanyelvén”, „Megszokták és nehéz eltérni a megszokottól”, „Mindenki úgy beszél, ahogyan akar”, „Nekik ezt tanították”, „Bár én igyekszem odafigyelni, hogy akik nem beszélnek a nyelvjárásom helyesen beszéljek, de nem mindenki tesz így. Van, aki azért, mert nem érdekli, de vannak, akik nem elég tájékozottak”, „Minden ember más nyelvet hall kiskora óta, bele születik abba a nyelvjárásba, amit otthon hall, ezáltal ő is ezt fogja beszélni. Erről nem tehet az ember. Néha nem annyira lehet megérteni, de szép az, ha az ember nyelvjárásba beszél” stb.

Azok a tanulók, akik nem tartották helyesnek, leginkább arról nyilatkoznak, hogy bizonyos helyzetekben nem megfelelő nyelvjárásban beszélni, mivel nem fogják őket megérteni: „Néha oké, mert megszokottá vált, de van, hogy egy nyelven beszélve nem értjük meg egymást”, „ Mert, ha elmegy egy elnökhöz, akkor nem illedelmes”, „Nem mindenhol helytálló, nem mindenhol értik meg, és fogadják el”, „Fontos, hogy környezetünkhöz viszonyuljunk” , „Nem szép és nem biztos, hogy érthető más emberek számára” stb.

Ma már a tanulók jobban elfogadóbbak a nyelvjárási jelenségekkel kapcsolatosan, mivel az ezelőtti években az állami tanintézmény 20,3%-a, és az egyházi tanintézmény pedig 23,3%-a nem tartotta helyesnek azt, ha valaki mindig nyelvjárásba beszél. (Lakatos 2010: 103).

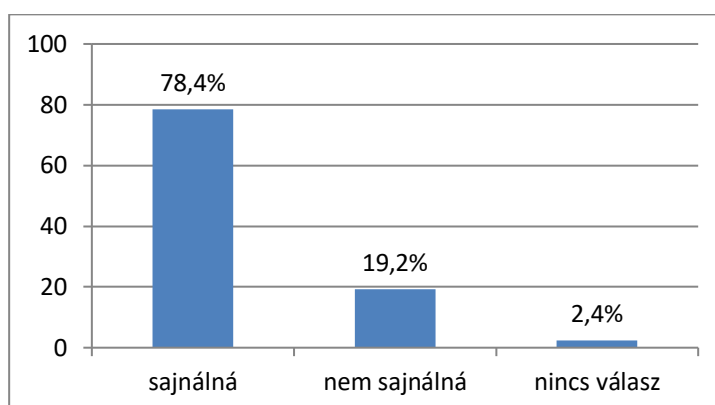
16. ábra. Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Kárpátalján, könnyen boldogul, lehetnek nehézségei vagy nehezen boldogul? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Nagyobb részt (79,9 %) úgy vélik a fiatalok, hogy Kárpátalján ütközhet nehézségbe az a személy, aki csak egy változatát (a nyelvjárást) ismeri és beszél anyanyelvének. Valószínűleg tapasztalatból jelölték válaszaikat, mivel már többször kiderült, hogy szerintük a nyelvjárásban beszélő embert nehéz megérteni. Azt, hogy teljesen nehezen boldogul 4,8 %-uk állítja. 14,3 %-uk szerint pedig könnyen boldogul, semmilyen akadályba nem ütközik azaz illető, aki csak nyelvjárásban beszél.

17. ábra. Sajnálád, ha kivesznének a nyelvjárások? (N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

Annak ellenére, hogy ő magukat nem azonosulnak a nyelvjárási nyelvváltozattal, érzelmileg kötődnek hozzá. A tanulók 78,4%-a sajnálná, ha kivesznének a magyar nyelv változatai közül a nyelvjárások, s 19,2%-át nem hatná meg, nem tanúsítanának sajnálatot.

Javarást azért sajnálnák a nyelvjárások kiveszését, mivel egyfajta hagyományként tekintenek erre a változatra, amelyet meg kell őriznünk. Illetve úgy vélik, hogy a magyar nyelv ettől színesebb, gazdagabb, változatosabb, szebb: „A magyar nyelv nem lenne olyan színes és érdekes”, „Nem lenne ilyen változatos a magyar nyelv”, „Akkor nem lenne semmi, ami a régi magyarokra emlékeztetne”, „Az adott terület elveszítené adott tulajdonságát”, „Az örökséget fent kell tartani”, „Az őseink hagyatéka”, „Elveszne a régi idők beszéde, mert azért ápolni kell a múltat”, „Ez is egy érték”, „Szükség van a hagyományok megőrzésére”, „Mert ettől olyan különleges a beszédünk”, „Szép és színes a beszédünk, a nyelvjárásokkal így különleges”, „Minden embernek, településének nyelvjárása teszi egyedivé a közösséget”, „A magyar kultúra része” stb.

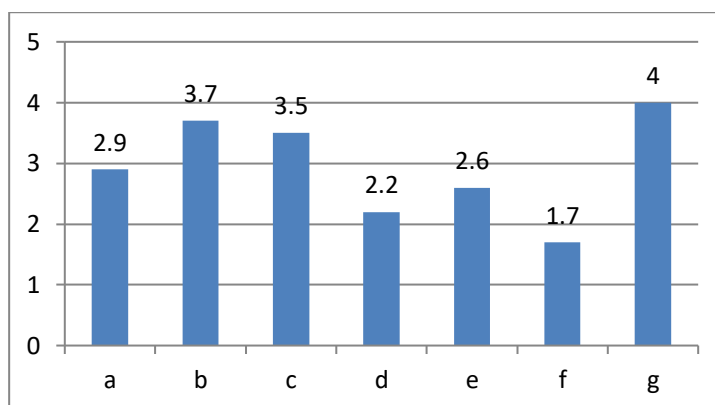
Néhányan azért is sajnálnák, mivel sajátjuknak tekintik ezt a nyelvváltozatot: „A megszokott beszédemet, el kellene felejtennem”, „Ebbe a nyelvjárásba születtem bele, ezt szoktam meg”, „Nem használhatnánk saját nyelvjárásunkat”, „Elvesztenénk a saját eredeti anyanyelvünket, más lenne a beszédmódja a nyelvünknek” stb.

Egyik tanuló felismerte a nyelvjárások kiveszésének problémáját kisebbségben, Kárpátalján: *Ha kivesznének a nyelvjárások, akkor itt Kárpátalján egy fokkal gyorsabb lenne az ukránosodás és csak Magyarország területén beszélnék magyarul*”.

A tanulók, akik nem sajnálnák kiveszését, úgy vélik, hogy ha nem lennének a nyelvjárások, akkor érhetőbb lenne a magyar nyelv: „Egységesebben beszélne mindenki, s kevesebb lenne a félreértés”, „Könnyebben szót értenék”, „Haladni kell a korral”, „Megkönnyítené az emberek boldogulását a mindennapi életben”, „Nem lenne nehéz a

beszéd”, „Akkor megmaradna a szabályos magyar nyelv”, „Ha kivesznek, akkor kivesznek, nem rajtam múlik” stb.

18. ábra. Mennyire értesz egyet a következő állítással, mennyire tartod igaznak?(N=208)

Forrás: saját szerkesztés.

a) Ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban; b) A nyelvjárás érték, fontos a megőrzése; c) Napjainkban elengedhetetlen a köznyelv elsajátítása; d) A nyelvjárás a köznyelv romlott változata; e) A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat; f) A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen; g) Jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, s ismerjük a köznyelvet is.

A tanulóknak az utolsó részben egy ötfokú skála segítségével kellett eldönteniük, hogy mennyire értenek egyet a felsorolt állításokkal, sztereotípiákkal (ahol 5-teljesen egyet ért vele, 1-egyáltalán nem ért egyet vele). A diagramon a tanulók által jelölt válaszok átlagértékét tüntettem fel.

Megtudtuk, hogy a tanulók bizonyos mértékben tisztában vannak azzal, hogy a nyelvjárások napjainkban is élnek, s használatban vannak, mivel nem értenek egyet teljesen azzal az állítással, hogy *Ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban* (2,9).

Ebben az esetben is bebizonyosodott, hogy a nyelvjárás érték számunkra, aminek fontos a megőrzése (3,7). Ez az attitűd akkor is megmutatkozott, amikor a nyelvjárások kiveszéséről kérdeztem a tanulókat, mivel többségük azt állította, hogy sajnálná, ha kivesznének a nyelvjárások.

A tanulók érzékelik, hogy napjainkban nem elég, ha csak egy nyelvváltozatot használunk kommunikációnk során. Mivel tudják, hogy bizonyos helyzetekben lehetnek nehézségei annak a személynek, aki csak nyelvjárásban beszél. Úgy vélik, hogy fontos a köznyelv elsajátítása (3,5). Azonban a köznyelv elsajátítása nem nyelvjárások felcserélését

jelenti számukra, hanem nyelvváltozatuk kiegészítését, mivel szerintük *Jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, s ismerjük a köznyelvet is* (4).

Bíztató, hogy nem hajlanak az olyan sztereotípiák felé, amelyek a nyelvjárásokat, a nyelvjárási beszélőket negatív színben tüntetik fel: *A nyelvjárás a köznyelv romlott változata* (2,2), *A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen* (1,7). Inkább azzal az állítással értenek egyet, amely a nyelvjárásokat pozitívként jeleníti meg: *A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat* (2,6).

VI. A PEDAGÓGUSOK NYELVJÁRÁSI ATTITÚDJÉRŐL

6.1. A pedagógusok körében lévő szociológiai változókról.

Az vizsgálatban résztvevő pedagógusok közül 29-en az állami tanintézmény, 37-en az egyházi tanintézmény dolgozói.

A pedagógusok lakhelyét tekintve szintén változatos képet fedezhetünk fel, amely a tanítványaiknál is jelen volt. Az állami tanintézmény pedagógusai az alábbi településen élnek: Tiszapéterfalva, Forgolány, Tiszabökény, Fertősalmás, Nagybereg, Nagydobrony.

Az egyházi tanintézménybe több településről érkeznek pedagógusok: Mezővári, Nagyborony, Kisdobrony Tiszaágtelek, Csap, Bátyú, Eszeny, Som, Mezőgecse, Kisbégány, Beregdéda, Beregrákos.

A pedagógusokat munkahelyi beosztásuk szerint két csoportba soroltam: anyanyelvet tanítók és nem anyanyelvet tanítók. Az anyanyelvet tanítók közé sorolható az alsó tagozatos tanár (1–4. osztály) és a magyar nyelv és irodalom tanár. A másik csoportba tartoznak a különböző tantárgyakat oktató tanárok, akiknek szintén nagy szerepük van a tanulók nyelvi nevelésében, szemléletük alakításában. Az adatközlők közül 19-en anyanyelvet tanítók, 47-en pedig különböző tantárgyat oktatók.

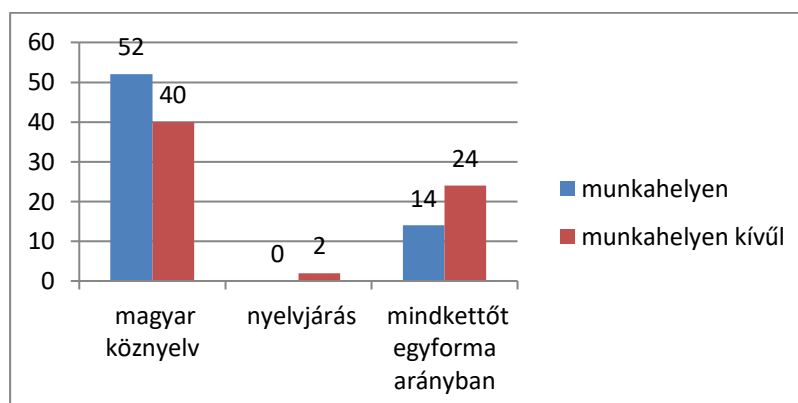
A pedagógusok anyanyelvét tekintve 61 személy magyar anyanyelvűnek vallja magát. További 4 pedagógus anyanyelvének az ukrán nyelvet jelölte meg, 1 pedig az orosz nyelvet.

Nemzetiségi megoszlásuk szerint 59-en magyar, 6-an ukrán nemzetiségűek, s 1 pedagógus az egyéb válaszlehetőséget jelölte meg.

6.2. Eredmények

A pedagógusok nyelvjárási attitűdjét megvizsgálva tudnunk kell, hogy melyik nyelvváltozat bír nagyobb presztízzsel körükben. Valószínűleg annak a nyelvváltozatnak, amelyiknek nagyobb presztízse van körükben, azt alkalmasabbnak tartják, hogy bizonyos szituációkban kommunikációjuk során használják. Az első két kérdésben arra kértem a pedagógusokat, hogy válaszolják meg az alábbi kérdéseket: *Munkahelyén/ munkahelyén kívül melyik nyelvváltozatot használja gyakrabban?*

19. ábra. Munkahelyén, illetve munkahelyén kívül melyik nyelvváltozatot használja gyakrabban? (N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

A pedagógusok többsége (52 adatközlő) azt állítja, hogy munkahelyén a magyar köznyelvet használja kommunikációja során. 14 adatközlő elismerte, hogy beszédében a köznyelv mellett, egyaránt nyelvjárási elemek is megtalálhatók.

Munkahelyükön kívül is az figyelhető meg, hogy 40 pedagógus szintén csak a magyar köznyelvet használja. Az előzőhöz viszonyítva, egy kicsit többen voltak azok, akik már munkahelyükön kívül mindkét nyelvváltozatot is használják (24 adatközlő).

Két pedagógus mondta, azt, hogy munkahelyén kívül a nyelvváltozatok közül a nyelvjárást használja gyakrabban.

A számadatok megoszlása a pedagógusok saját bevallása. Ez azonban valószínűleg nem egyezik a valósággal. A nyelvjárásokhoz való viszonyuk határozza meg, hogy felvállalják-e azt, hogy nem standard jegyeket is használnak beszédükben.

A következő kérdésben arra kellett a pedagógusoknak választ adniuk, hogy szerintük *Mit nevezünk nyelvjárásnak (tájnyelvnek vagy tájszólásnak)?*

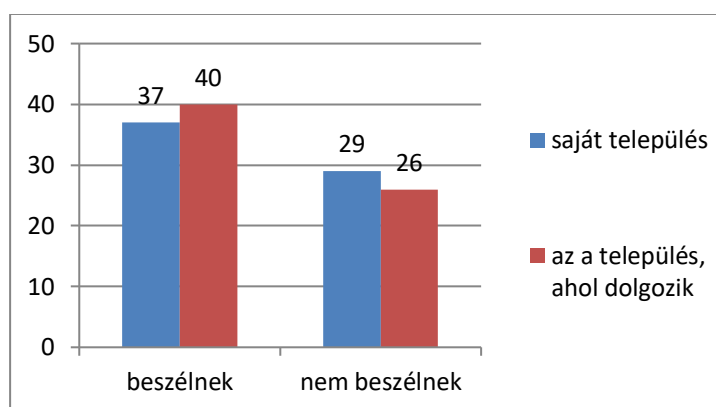
A nyelvjárás fogalmának a meghatározására 57 válasz érkezett, 9 pedagógus üresen hagyta a kitöltendő részt. A tanulókéhoz hasonló meghatározásokat kaptam a nyelvjárás fogalmának a definiálásakor.

A pedagógusok szintén tisztába vannak a nyelvjárások területi kötöttségével, s azzal, hogy a nyelv területi változatai eltérnek a köznyelvtől: „Egy adott településre jellemző nyelvhasználat”, „Azokat a szavakat (kifejezéseket) amelyek adott településhez, régióhoz köthetőek”, „A köznyelvtől eltérő nyelvváltozat”, „Egy település beszédstílusa”, „Nyelvjárás alatt egy adott térségre jellemző beszédet értünk”.

A pedagógusok tudatosabban fogalmazták meg azt, hogy az eltérés a szókészletben és a kiejtésben figyelhető meg: „Az irodalmi nyelvtől eltérő hangsúlyozást, kiejtést és szóhasználatot”, „Nyelvjárásnak egy adott földrajzi területen élő csoport egyedi, sajátos nyelvhasználatát nevezzük. A területi nyelvváltozatok a szókészletben, kiejtésben térnek el, és a nyelv sokszínűségét biztosítják”, „Egy adott településen vagy régióban használt, csak arra a vidékre jellemző szavak és kiejtés összessége”, „A nyelv kissé módosult változata, amit egyes településeken figyelhetünk meg, lehet ez más szóhasználat vagy kiejtés” stb.

A meghatározásokból az is felfedezhető, hogy közömbösek, távolságtartóak a nyelvváltozattal szemben. A válaszok között nem található meg E/1 személyű T/1 személyű megfogalmazások, amik arra utalnának, hogy a nyelvjárást sajátjuknak tekintik.

20. ábra. Az ön településén vagy azon a településen, ahol dolgozik, beszélnek valamilyen nyelvjárásban? (N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

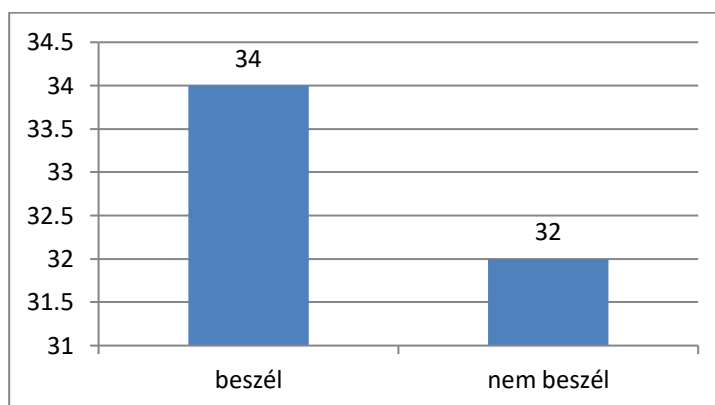
A pedagógusok több mint a fele (37 és 40 személy) azt mondja, hogy településén és azon a településen, ahol dolgozik jelen van a nyelvjárás. Ezzel szemben az adatközlők másik fele (29 és 26 személy) szerint nem beszélnek nyelvjárásban az említett településeken.

Ezek a számadatok megegyeznek a tanulókéval. Ugyan, még egyik vizsgált csoport sem ad egyértelmű, határozott választ erre a kérdésre, de jó irányba mutatnak a válaszok alakulása.

Az is biztató, hogy a pedagógusok közül többen tisztában vannak településük nyelvjárási sajátosságaival. Az alábbi válaszokat kaptam: „Suk/sükölés, a felszólító és kijelentő mód keverése”, „Példàul: szép-szíp ("é" helyett "i" betűt ejtenek)”, „Diftongusok használata (jóu stb.), é hangok rövidek az olyan szavakban, mint péntek, pénz, német stb.”, „Tudomásom szerint Nagydobrony palóc nyelvjárásba tartozik. Sok jellegzetessége van,

amit csak a helyiek ismernek”, „Kettőshangzók (diftongusok) használata: jóu, sóu. Tájszavak megléte: régely, rétolya. A köznyelvi változattól eltérő szóhasználat: lu, ü. A felső nyelvválású magánhangzók megrövidülése: buza, tü. A szóvégi t elhagyása bizonyos szavak esetében: mer', ezér”, „A következő szavakat gyakran használják: laptó-lètra, sanc-àrok, kolompìr-burgonya, ott la-ott, itt la-itt, ott ni-ott” stb.

21. ábra. Ön beszél valamilyen nyelvjárást? (N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

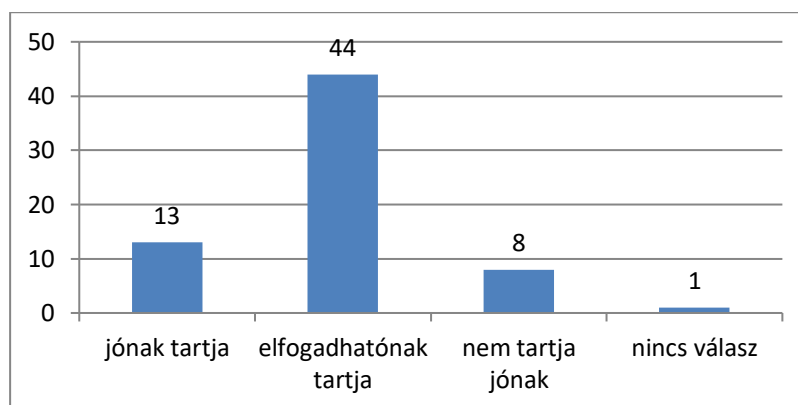
Azok a pedagógusok, akik azt vallották, hogy saját településén és azon a településen, ahol dolgozik beszélnek nyelvjárásban, azok saját nyelvjárású háttérüket is elismerték. A pedagógusok közül 34 személy úgy nyilatkozik, hogy ő beszél nyelvjárásban, és 32-en azt mondták, hogy ők nem beszélnek nyelvjárásban. Akik nyelvjárásban beszélnek, legtöbbször csak a magánszférában használják ezt a változatot, azaz csak családi és baráti körben. A pedagógusok közül 7-en jelölték azt, hogy ők mindenhol nyelvjárásban beszélnek.

Megfigyelhető, hogy mára már kicsivel többen vallják magukat nyelvjárású beszélőnek, mint a 2008 és 2018-as évben végzett vizsgálat során. Az akkor megkérdezett pedagógusok 40 és 45 %-a ismerte el, hogy beszél valamilyen nyelvjárást (Dudics–Lakatos 2019: 129). Mára pedig az adatok azt mutatják, hogy több mint a megkérdezettek fele (51,5 %) vallotta magát nyelvjárású beszélőnek.

A pedagógusok valószínűleg még mindig azoknak a sztereotípiáknak akarnak megfelelni, hogy „egy művelt ember, nem beszél nyelvjárásban”, vagy feltételezem nincsenek tudatában annak, hogy a magyar nyelv ezt a változatát is használják. Egy adatközlő ezt meg is fogalmazta: „A legtöbb ember nyelvjárásban beszél (ki kisebb, ki nagyobb mértékben), és lehet észre sem veszi, ez leginkább a más nyelvjárást használók számára feltűnő. Én sem tudtam, hogy nyelvjárásban beszélek, amíg más nyelvjárást

használók néhány mondat után meg nem mondták, hogy az ország melyik vidékéről érkeztem”.

22. ábra. Hogyan vélekedik azokról az emberekről, akik mindig és mindenhol nyelvjárásban beszélnek? (N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

A válaszok aránya a tanulókéval egyezik. A pedagógusok közül legtöbben (44 személy) elfogadják azt, ha valaki csak nyelvjárásban beszél. Az elfogadható mellett, 13-an jónak tartják, 8 személy pedig nem tartja jónak a mindig és mindenhol előforduló nyelvjárás beszédet.

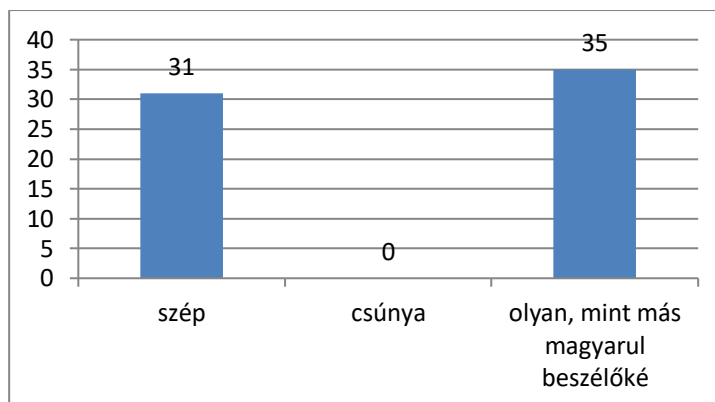
A pedagógusok azért tartják elfogadhatónak és jónak, mert ők is szintén hagyománynak tekintik ezt a változatot, s úgy vélik, hogy ha valaki nyelvjárásban beszél az hagyományokat őriz és visz tovább. Azonban a megfogalmazásokból kiderül, hogy ők nem azonosulnak ezzel: „Ő megőrzi az adott hely nyelvjárását”, „A nyelvjárás az otthoni környezettől, a közelebbi és távolabbi családtagoktól, egy település közösségétől kapott érték. Az adott beszélő több nemzedék által ráhagyott örökséget visz tovább”, „Ezzel megőrzik tájegységük egyik fontos értékét”, „Húék a népi hagyományokhoz”, „Mert azon a helyen ahol születtek, olyan nyelvjárásban beszélnek”, „Amíg megértem, hogy mit akar mondani, nem érdekel, hogy hogyan mondja”, „Ez is a magyar nyelv része”, „Mert számukra ez a természetes, ez az a beszéd amit mindennap használnak”, „A nyelvjárás nagy kincs, őrizni kell!” stb.

Akik nem tartották jónak, a következőkkel indokoltak: „Minden magyar ajkú embernek tudni kell a helyes anyanyelvi beszédet”, „Nehéz őket megérteni”.

Az indoklások között találhatunk olyan válaszokat, amelyek a tantárgy-pedagógiai reform egyik céljára világítanak rá. Arra, hogy nyelvhasználatunkat a szituációhoz kell igazítanunk: „Vannak közegek, helyzetek, ahol a nyelvjárás helyett a köznyelvet illik

használni”, „Vannak olyan szituációk, ahol jobb köznyelvet használni”, „Van az a helyzet és közeg, ahol illene nem tájszólást használni”, „Mindenhol a szükséges beszédformát kell alkalmazni”, „Szerintem hivatalos helyeken, oktatásban az irodalmi nyelvet kell használni”.

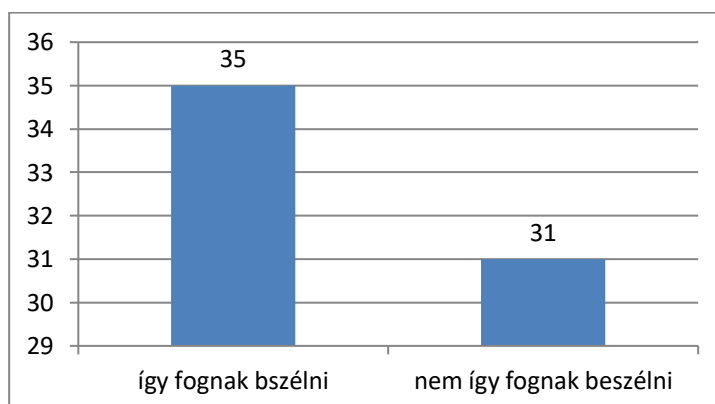
23. ábra. Saját településed magyar beszéde szép, csúnya vagy olyan, mint más magyarul beszélőké? (N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

Saját településük beszédéről nem nyilatkoztak negatívan az adatközlők. Fele-fele arányban tartották határozottan szépnek, illetve semlegesnek településük beszédmódját. Kiderült, hogy nem nagy különbséggel ugyan, de többségük elismerte, hogy saját településén beszélnek nyelvjárásban, így biztató, hogy a nyelvjárási jellegzetességek miatt sem ítélték csúnyának településük magyar beszédét.

24. ábra. Véleménye szerint 30-40 év múlva is így fognak beszélni önöknél?(N=66)

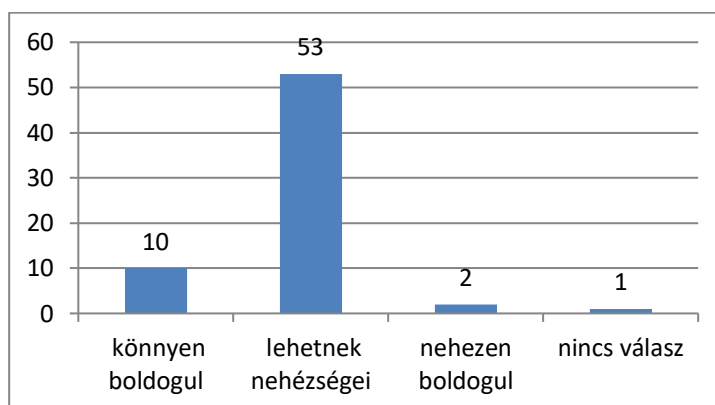

Forrás: saját szerkesztés.

A megkérdezettek közül 35-en úgy vélik, hogy 30–40 év múlva is így fogják beszélni a magyar nyelvet közösségükbe. Nincs nagy különbség azokkal szemben, akik

úgy vélik, hogy az idő múlása változásokat hoz majd a beszédben. Lakatos Katalin kiemeli, hogy ez a vélekedés a pozitív érzelmi kötődésük miatt figyelhető meg, hogy bíznak anyanyelvváltozatuk megmaradásban. Ennek ellenére tisztában lehetnek a nyelvben végbemenő változásokkal (Lakatos 2010: 153).

25. ábra. Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Kárpátalján, könnyen boldogul, lehetnek nehézségei vagy nehezen boldogul? (N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

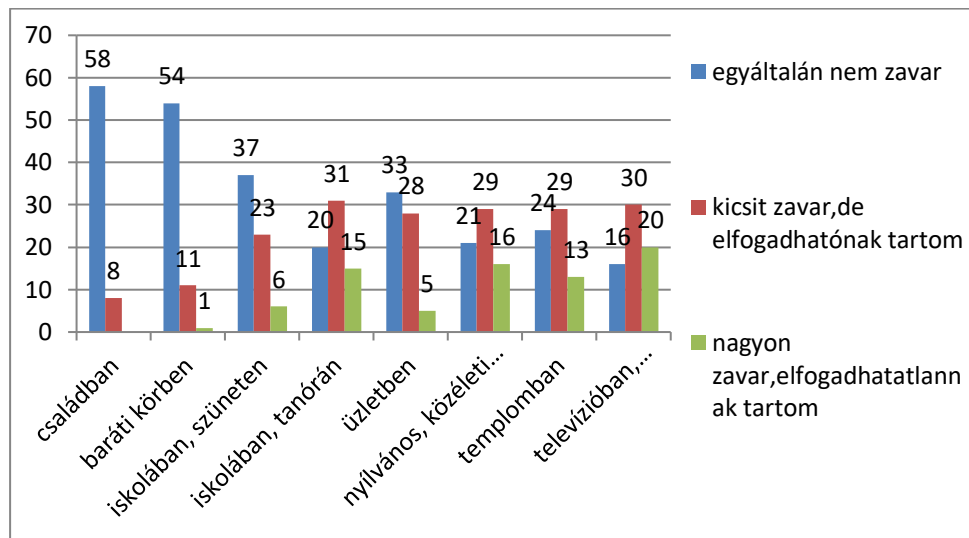
A pedagógusok nagyjából (53 személy) úgy vélik, hogy csak nyelvjárásban beszélő embernek nem könnyű érvényesülni, mivel ütközhet nehézségbe.

Minden válasz azt tükrözi, hogy azt az illetőt, aki csak nyelvjárásban beszél, nem fogják mindig, mindenhol megérteni. Ez a vélekedés tanítványaiknál is többször előfordult: „Vannak olyan helyzetek, amikor a köznyelv használatával hamarabb célt érhet az adott beszélő, egy-egy tájszó használata vagy kiejtésbeli eltérések miatt adódhatnak zavarok a beszédpartnerrel folytatott kommunikációba”, „Mert nem biztos, hogy mindenki érteni fogja”, „Nem mindenki ismerheti az adott terület nyelvjárását, s így nem biztos, hogy megértik egymást”, „Nem biztos, hogy fogja egy beregszászi vagy huszti lakos ismerni a totojós, bitófa, talácsi, pizsorál szavak jelentését” stb.

Voltak, akik úgy vélik, hogy semmi akadálya a csak nyelvjárásban beszélő ember érvényesülésének. Azért, mert: „A nyelvjárás nem különbözik annyira a köznyelvtől, hogy megértési problémák lennének. Esetleg egy-egy tájszó okozhatna nehézséget”, „A magyar nyelvjárások között nincs jelentős különbség, amely megnehezítené a megértést”, „Hivatalos ügyeit nem magyarul intézi, máshol meg megértik” stb.

26. ábra. Mennyire érzi zavarónak a nyelvjárási beszédet az alábbi helyeken?

(N=66)

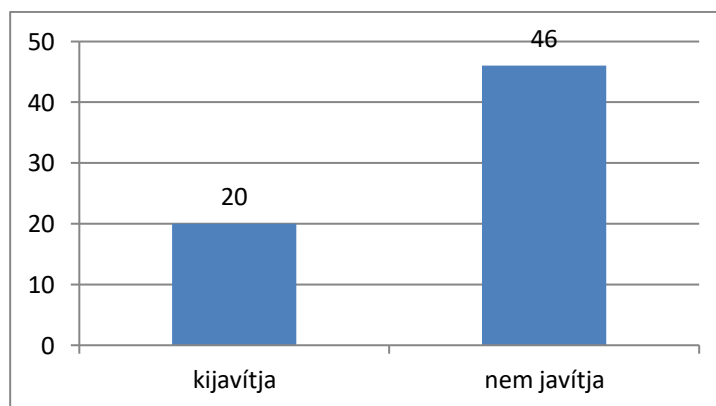

Forrás: saját szerkesztés.

A családi, baráti körben, iskolai szüneten a pedagógusokat nem zavarja, hogy ha a gyerek nyelvjárásban beszél. Illetve megfigyelhető, hogy az üzletben is engedékenyebbek a nem standard jegyek használatával. A tanórán, nyilvános, közéleti beszédben, templomban, televízióban és rádióban egyhangúlag kicsit zavarja őket a nyelvjárási beszéde, de elfogadhatónak tartják.

A korábbi vizsgálatokhoz mérten itt is felfedezhetőek kisebb aránybeli változások. 2008-ban 34,7 %-át, 2018-ban 46 %-át nem zavarja a nyelvjárási beszéd az iskolai szüneten (Dudics–Lakatos 2019: 129). Mostanra pedig az adatközlők 56 %-a nyilatkozott így.

27. ábra. Előfordult, hogy kijavította tanítványát nyelvjárási beszéde miatt?(N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

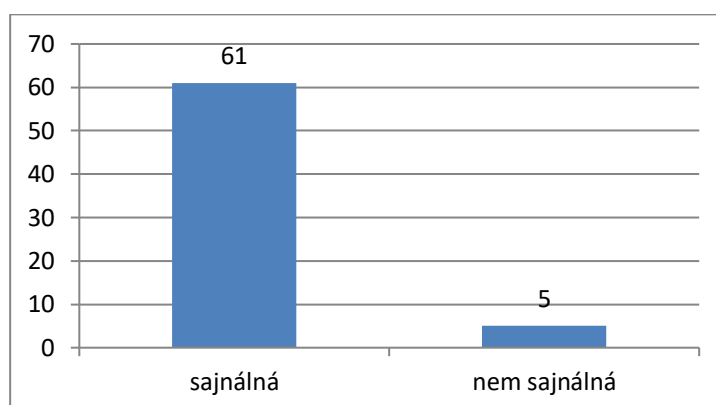
A pedagógusok leginkább (46 személy) nem javítják ki, nem szégyenítik meg azt a tanulót, aki nyelvjárásban beszél. 20 pedagógus volt, aki javítást alkalmazott tanítványa beszédével kapcsolatban.

Jelentős változások figyelhetők meg ennél a kérdésnél. A 2008-as évi vizsgálat során a pedagógusok 73,3 %-a, 2018-ban pedig 63 %-a javította ki tanítványát, ha nyelvjárásban beszélt. Az utóbbi vizsgálat során nagyobb arányban volt megfigyelhető, hogy a pedagógusok igyekeznek felhívni a tanulók figyelmét a köznyelv és a nyelvjárás közötti különbségekre (Dudics–Lakatos 2019: 130). Ezt az általam vizsgált csoport válaszai is alátámasztják.

Legtöbb esetben a tanulók beszédének kijavítása az nem felcserélő, hanem additív (hozzáadó) szemléletben történik. Azaz, a pedagógusok igyekeznek elmagyarázni a tanulóknak, hogy a nyelvváltozatoknak megvan a maga használati körük, s csak azt kell megtanulni, hogy bizonyos helyzetekben melyik nyelvváltozat az odaillo, helyénvaló. Az indokaik az alábbiak: *„Ritkán fordult elő, hogy kijavítottam valamelyik tanítványom nyelvjárási beszédét, de megtörtént már a tanári pályám során. Arra mindenképpen odafigyeltem, hogy a köznyelvi változat ismertetésével ne hogy megszégyenítsem az adott tanulót a diáktársai előtt. Valószínűleg azzal indokoltam, hogy értékes a nyelvjárás, amit használ, de fontos tudnia a köznyelvi, sztenderd formát is”, „Nem kijavítom, hanem megbeszéljük, hogy az adott szónak mi a köznyelvi megfelelője, hogy azt is ismerje”, „Fontosnak érzem, hogy a nyelvjárás mellett, tisztában legyen az irodalmi nyelvezetben használt változatokkal is”, „Mindig kettős érzéseim vannak, hogy kijavítsam-e. Ha kijavítom, igyekszem felhívni a figyelmét arra, hogy otthon, a barátaival, a szünetben teljesen jó, ahogy mondta, de az órán helyénvalóbb lenne így... Ne a nyelvjárás helyett, hanem mellett tanuljuk meg a köznyelvet! Erre mindig odafigyelek. Legalábbis igyekszem”, „Nem sokszor fordul elő, de fontos tudatni a gyerekekkel, hogy úgy beszéljenek, hogy mindenki megértse, pláne olyan környezetben, ahol több településről tanulnak együtt” stb.*

Az indoklások között találhatunk olyat is, amely épp az ellenkezőjét bizonyítja. Néhányuknál még mindig a felcserélő szemlélet uralkodik: *„Így irodalmi nyelven nem helyes, magyarok vagyunk, ezért szépen beszélünk”, „Kiskorban meg kell szokni a helyes nyelvhasználatot”, „Pedagógusként meg kell követelni az irodalmi beszédet”, stb.*

28. ábra. Sajnálná, ha kivesznének a nyelvjárások? (N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

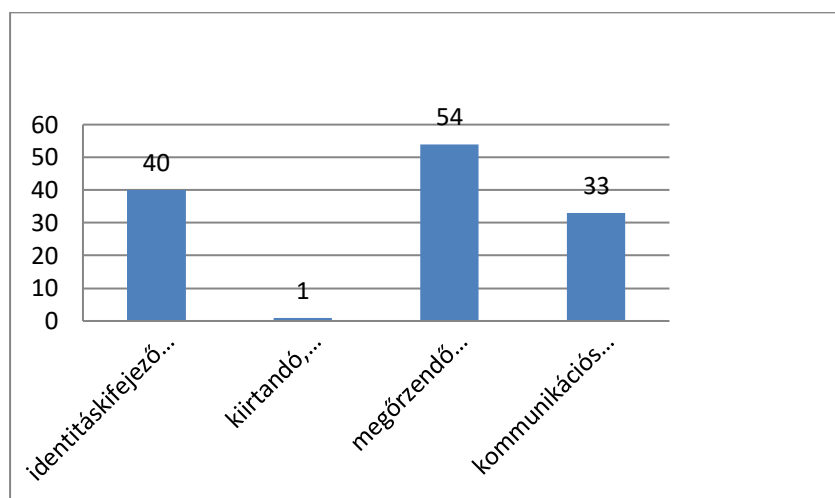
A nyelvjárásokkal szembeni rejtett presztízs szinte minden pedagógusnál jelen van. Érzelmileg kötődnek ehhez a változathoz, mivel a pedagógusok közül 61-en sajnálnák, ha kivesznének a nyelvjárások, s csupán csak 5 pedagógus volt, aki nem sajnálná kiveszésüket.

Akik sajnálnák a nyelvjárások kiveszését, az alábbiakat nyilatkozták: „A nyelvjárás is a sajátunk, az identitásunk része. Korábban egy társaságban, ha valaki megszólalt, tudni lehetett, hogy az illető beregi vagy beregújfalusi (szomszéd település) - néha most is hallani - és ez így jó”, „Szegényebb, szürkébb lenne a nyelvünk”, „Az adott nyelvjárás egy bizonyos környékre vonatkozik és azzal együtt lassan a hagyományok is kivesznének”, „Elődeinktől örököltünk, tovább kell adnunk utódainknak”, „Így eltűnne múltunk egy parányi része”, „Sok évi alakváltozatok vagy hangváltozatok eltűnnének”, „Történelmünk része, ” Ez egy értéke a kárpátaljai településeknek, és közösségeknek stb.

Egyik pedagógus válasza az additív (hozzáadó) szemléletet tükrözi: „A nyelvjárás az adott vidék kultúrájának a része. Kapcsolat a múlt és a jelen között. Ha nem is vagyunk aktív használói, fontos tisztában lenni a létével és nem kell tiltani a használatát, inkább megtanítani a gyerekekkel, melyek azok a helyek ahol bátran gyakorolhatjuk”.

Az a pedagógus, aki nem sajnálná a nyelvjárások kiveszését az alábbival indokolta álláspontját: „Nem, mert nem használom azokat”.

29. ábra. Mit jelent ön számára a nyelvjárási beszéd? (N=66)

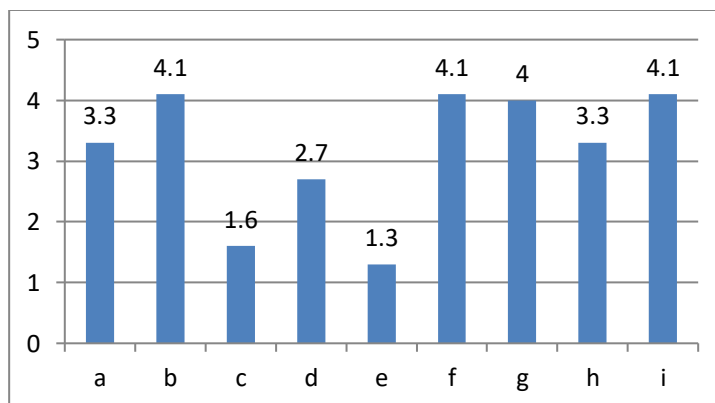

Forrás: saját szerkesztés.

Ennél a kérdésnél több válaszlehetőséget is megjelölhettek a pedagógusok. Megtudtuk, hogy a nyelvjárásra leginkább úgy tekintenek, mint megőrzendő hagyomány, amely már több megnyilvánulásnál is felfedezhető volt. A megőrzendő hagyomány mellett, fele arányban úgy vélik, hogy a nyelvjárás az egy kisebb közösséghez való tartozás kifejezője, illetve kommunikációs eszköz. Kiirtandó, haszontalan régiségnek csupán 1 személy tartja.

Nőtt azoknak az aránya, akik a nyelvjárások kommunikációs funkcióját emelik ki, ma már a megkérdezettek fele (50 %) vélekedik így. A 2008-as vizsgálat során 27,3 %-a, 2018-ban 32 %-a tekintett a nyelvjárásokra, mint kommunikációs eszközre (Dudics–Lakatos 2019: 128).

30. ábra. Mennyire ért egyet a következő állításokkal, mennyire tartja igaznak?(N=66)

Forrás: saját szerkesztés.

a) A pedagógus feladata, hogy a nyelvjárási beszéd helyett a köznyelvet sajátíttassák el a tanulókkal; b) Napjainkban elengedhetetlen a köznyelv elsajátítása; c) A nyelvjárás a köznyelv romlott változata; d) Az iskolában csak köznyelven kell beszélni; e) A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen; f) Jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, s ismerjük a köznyelvet is; g) A nyelvjárás érték, fontos a megőrzése; h) A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat; i) A pedagógus feladata, hogy a köznyelv oktatása mellett a nyelvjárások értékeire is felhívja a tanulók figyelmét.

A tanulókhöz hasonlóan az utolsó kérdésben egy ötfokú skála segítségével kellett állást foglalni bizonyos állításokkal kapcsolatban (ahol 5-teljesen egyetért vele, 1-egyáltalán nem ért egyet vele). A diagramon a jelölt válaszok átlagértéke látható.

A pedagógusok úgy vélik, hogy napjainkban elengedhetetlen a köznyelv használata (4,1). Azonban arra, hogy az iskolában csak köznyelven kell beszélni nem adtak egyértelmű választ (2,7). Inkább úgy vélik, hogy mindkét nyelvváltozatot jó, ha ismerjük és használjuk (4,1). S ennek okán egyetértenek azzal, hogy a nyelvjárásokra is fel kell hívni a tanulók figyelmét (4,1). Céljuknak tekintik, hogy a nyelvjárás az megmaradjon, s ne vesszen ki (4). A felcserélő szemlélet beidegződése azonban megfigyelhető, mivel még voltak, akik úgy vélték, hogy a nyelvjárás helyére kell a köznyelv változatát elsajátítani, s nem mellé (3,3).

A tanulókéhoz hasonló válasz született mikor a nyelvjárásokat negatív és pozitív színben tüntettem fel. Hasonlóan nem értenek egyet azokkal az állításokkal, amelyeket a nyelvjárást és a nyelvjárásban beszélőt negatív színben tüntetnék fel: *A nyelvjárás a köznyelv romlott változata* (1,6), *A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen* (1,3). Inkább hajlanak afelé, amikor a nyelvjárást pozitív színben tüntetessék fel: *A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat* (3,3).

VII. ÖSSZEFOGLALÁS

Diplomamunkában Tiszapéterfalva, Nagyberég és Nagydobrony oktatási intézményeiben lévő nyelvjárási attitűdöket vizsgáltam a tanulók és a pedagógusainak körében. Célom volt az, hogy képet kapjak arról, miként viszonyulnak a vizsgált csoportok anyanyelvük változataihoz, a nyelvjárásokhoz és azok beszélőihöz. Céljaim között szerepelt, hogy beszámoljak arról, hogy a 2005-ben kezdeményezett tantárgy-pedagógiai reform eredményei milyen mértékű változást hozott a kárpátaljai anyanyelvoktatásban. A vizsgálat eredményei az alábbiakban foglalható össze.

Kiderült, hogy a kárpátaljai magyar középfokú oktatási intézmények körében az anyanyelv órák keretein belül, bizonyos mértékben a nyelv területi változatainak tudatosítására is figyelmet fordítanak. A tanulók többsége körül tudta határolni a nyelvjárási fogalmát, kiemelték azokat a jellemzőket, amelyekben különböznek a nyelvjárások a többi nyelvváltozattól. Többségük tisztában van azzal, hogy napjainkban is élnek és jelen vannak a nyelvjárások, mivel elismerték, hogy településükön és főleg a szomszéd településen is beszélnek nyelvjárási formákban. Azonban, mikor arról kérdeztem őket, hogy van-e különbség a saját és a szomszéd település nyelvhasználatának között, akkor leginkább nem érzékelték az eltérő beszédmódokat. Kevesen voltak, akik soroltak olyan szavakat, kifejezéseket, amelyeket a szomszéd településen másképp mondanak. Ezzel szemben viszont már nagyobb arányban fel tudtak beszéde alapján ismerni egy személyt, mégpedig települése nyelvjárási jellegzetességéről. Továbbá olyan szavakat is tudtak sorolni, amelyeket mára már csak az idősebbek használnak. A válaszok között ebben az esetben is megtalálhatók valódi és alaki tájszavak, a kárpátaljai nyelvjárási jellegzetességei.

A tanulók viszonya a nyelvjárási formákhoz és beszélőikhez még mindig bizonytalan. Egy kisebb fokú elmozdulás figyelhető meg az előző évek vizsgálatához viszonyítva. A tanulók többsége nem ismerte el azt, hogy beszél nyelvjárási formákban. Bátrabban mertek nyilatkozni a szomszéd település nyelvjárásiasságáról, mint a sajátjukról, és nyelvhasználatukról, mivel a szomszéd település környezete nem érinti őket, nem azonosulnak vele. Nem vállalták nyelvjárási hátterüket, azonban elismerték, hogy bizonyos helyzetekben különbözőképp beszélnek, azaz kommunikációjuk során alkalmazkodnak az adott szituációhoz. Nyelvhasználatuk kapcsán legtöbbször inkább dicséret érte, mint negatív megbélyegzés. Ez az eredmény abból a szempontból is jelentős, mivel ez is a pozitív attitűd kialakításához járul hozzá. Akit már ért kellemetlen élmény nyelvhasználat

miatt, azt azért, mert nyelvjárásban, akcentussal beszélt. Az ilyen élmények pedig a negatív attitűd felé fordíthatják a tanulókat, amelynek következménye az lehet, hogy a jövőben sem vállalják fel nyelvjárási háttérüket.

Ugyanakkor biztató, hogy nagyjából úgy vélik, hogy a magyar nyelvet Kárpátalján a falvakban beszélik a legszebben. Amikor a fiatalok és az idősebbek beszédének megítélésére kértem őket, egyforma arányban ítélték szépnek a két korosztály beszédét. Annak ellenére is, hogy az idősebbek beszédét a nyelvjárással, a fiatalokét a köznyelvvél azonosítják. Többen kiemelték az idősebbek beszédében az archaikusság, a nyelvjárási elemek szépségét. Mára már jobban elfogadóbbak a nyelvjárási jelenségekkel kapcsolatban, mivel többségük elfogadhatónak tartja azt, ha valaki csak nyelvjárásban beszél, sőt többen tartották helyesnek, mint helytelennek. Pozitív attitűd felé mutat az is, hogy inkább a nyelvjárások pozitív állításaival értenek egyet, mintsem a negatívval.

Településük beszédének megítélésében egyben határozottak és bizonytalanok is. Anyanyelvváltozatuk jövőjéről úgy nyilatkoztak, hogy az idő múlásával már másképp fognak beszélni környezetükben. Véleményem szerint a nyelv változásának ténye szerint jelölték válaszukat, mivel kiderült, hogy a korosztály szerinti eltérő beszédmódokat is érzékelték. Továbbá az is kiderült, hogy érzelmileg erősen kötődnek, a nyelvjárásokhoz, mivel sajnálnák, ha kivesznének ezek a változatok. Úgy vélik, hogy ez egy érték, aminek fontos a megőrzése.

A tanulók érzékelik, hogy kommunikációink során több nyelvváltozatot kell használnunk, mivel ütközhet nehézségbe az a személy, aki a magyar nyelv csak egy változatát (nyelvjárást) használja. Az additív (hozzáadó) szemlélet eredményei is kimutathatók, hiszen úgy vélik mindkét nyelvváltozatot jó ha ismerjük, és használjuk.

A kapott adatok bizonyos esetekben összefüggést mutatnak a tanulók iskolájának típusával és a magyar nyelvből szerzett érdemjegyükkel. Az egyházi tanintézmény tanulói jobban érzékelték a nyelvhasználat korosztályonkénti eltéréseit, többen megtudták határozni a nyelvjárás fogalmát, s többen tudtak idősebbek által használt szavakat sorolni, illetve olyan szavakat, amelyeket a szomszéd településen másképp mondanak. Ezek figyelhetők meg a jó érdemjegyű tanulók esetében is. Ez azt mutatja, hogy az egyházi tanintézményekben valamelyest nagyobb mértékben tudatosítják a nyelvjárásokkal kapcsolatos tényeket. Egyéb szociológiai változókkal nem mutathatók ki lényeges összefüggések.

Vizsgálatom során bebizonyosodott, hogy a tanulók és pedagógusaik vélekedése között összefüggések mutathatók ki. A megkérdezett csoportok azonos arányban vallottak

településük nyelvjárási háttéréről, továbbá mindkét csoport elfogadónak bizonyul a csak nyelvjárásban beszélőkkel szemben, és azok nehézségbe ütközését is egyformán érzékelték. Továbbá a nyelvjárások pozitív színben való feltüntetésével is egyetértettek, a nyelvjárások kiveszése pedig mindkét csoport számára sajnálandó lenne. Szemléletük is megegyezik, mivel fontosnak tartják a köznyelv elsajátítását, de egyaránt a nyelvjárások használatát is. Ezek az összefüggések azt erősítik, hogy a tanulók attitűdjének formálásában milyen nagy szerepet tölt be az iskola, a pedagógusok által közvetített nézetek.

A pedagógusok a tanulókhöz viszonyítva egy fokkal többen vallják magukat nyelvjárási beszélőnek, de a megkérdezettek fele még mindig elhatárolódik ettől a változattól. A köznyelv bír nagyobb presztízzsel körükben, leginkább ezt használják munkahelyükön és azon kívül is. Közömbös, távolságtartó attitűdre mutatnak a nyelvjárás fogalmának a meghatározásai is. A saját településükre, és a munkahelyük településére vonatkozólag jobban elismerték a nyelvjárás jelenlétét, de még a valóságot itt sem tükrözik az adatok.

A bizonytalanság a településük beszédének a megítélésében is megmutatkozott. A tanítványaikhoz hasonlóan olyannak vélik a nyelvhasználatot, mint más magyarul beszélő településen. Ami biztató, hogy senki nem ítélte csúnyának településük beszédét. Ők bizakodóbbnak mondhatók anyanyelvváltozatuk megmaradásával kapcsolatban, de itt is meghatározó a nyelv változásának ténye.

Pozitívként említhető meg az érzelmi kötődés a nyelvjárásokhoz, mivel megőrzendő hagyományként tekintenek erre a változatra, s sajnálnák kiveszésüket. Nem értnek egyet azokkal az állításokkal, amelyek a nyelvjárást negatív színben tüntetik fel. Elfogadóak azokkal szemben, akik csak a nyelvjárási változatot használják kommunikációjuk során, de szerintük ezeknek a személyeknek nehézséggel kell megküzdniük, mert nem fogja mindenki megérteni őket. Ebből kifolyólag fontosnak tartják a köznyelv elsajátítását az iskolában. Szerintük mindkét változatra fel kell hívni a tanulók figyelmét, valószínűleg ezért is nagyobbra nem bélyegzik meg tanítványaik nyelvhasználatát. Nyilatkozásaik szerint, akik „javításokat” alkalmaznak, azt is additív (hozzáadó) szemléletben teszik. Az indokaik szerint a köznyelv és a nyelvjárás közötti különbségekre igyekeznek felhívni a tanulók figyelmét. Nem adnak arra sem egyértelmű választ, hogy az iskolában csak a köznyelv használatát tolerálják.

Ennek ellenére a régi beidegződéseket nem mindenkinek sikerült levetkőzni, a szubtraktív (felcserélő) szemlélet is megjelenik, miszerint a nyelvjárások helyére kell a

köznnyelvet elsajátítani, sőt a nyelvjárási elemek használata miatt is előfordult megbélyegzés.

A vizsgálat során kapott adatok azt tükrözik, hogy a 2005-ben kezdeményezett tantárgy-pedagógiai reform eredményei napjainkra csekély mértékű változást mutat a pedagógusok és tanítványaik attitűdjében, szemléletében. Az új anyanyelvoktatási szemlélet hatásai mellett, felfedezhetők a bizonytalanságok, ingadozások. Ez a folyamat, amely 2005-ben kezdődött lassan hoz megfelelő változásokat a kárpátaljai anyanyelvoktatásban.

VIII. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Beregszászi Anikó 2004. Anyanyelvoktatásunk hatékonyságáról. In Beregszászi Anikó és Cserniczkó István szerk., *Tanulmányok a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*, Beregszász: PoliPrint–Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola. 77–96.
- Beregszászi Anikó 2009. Anyanyelv–oktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálta lehetőségek. In Karmacsai Zoltán–Márku Anita szerk., *Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században*, Ungvár: PoliPrint. 20–25.
- Beregszászi Anikó 2012. Nyelvi megbélyegzés az iskolában. In Beregszászi Anikó szerk., *A lehetetlent lehetni. Tantárgy-pedagógiai útmutató és feladatgyűjtemény az anyanyelv oktatásához a kárpátaljai magyar iskolák 5–9. osztályában*, Budapest: TINTA Könyvkiadó. 35-36.
- Beregszászi Anikó 2014. „Anyanyelvünk peremén” is otthon: a kárpátaljai magyar anyanyelvi nevelés helyzete és céljai. In Beregszászi Anikó–Hires-László Kornélia szerk., *Meszelt falakon túl. Születésnapra köszöntő kötet Kótyuk István tiszteletére*, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Filológiai Tanszék, Magyar Tanszéki Csoport–Hodinka Antal Intézet, Beregszász. 17, 20.
- Beregszászi Anikó 2016. Defficles nugae. Terhes semmiségek a középiskolai magyar nyelv tantervben. In Hires-László Kornélia szerk., *Nyelvhasználat, kétnyelvűség*, Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból 2., Ungvár: Autdor–Shark. 209–218.
- Beregszászi Anikó 2021. Az anyanyelvoktatás és az anyanyelvi oktatás sajátos céljai és feladatai kisebbségben (Kárpátalján). In Beregszászi Anikó szerk., *Alkalmi mondatok zongorára: A magyar nyelv oktatásának kihívásai kisebbségben*, Törökbálint: Termini Egyesület. 53, 58–63.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2003. A helyi nyelvváltozatok presztízse, megítélése. In Cserniczkó István szerk., *A mi szavunk járása*, Ungvár: PoliPrint. 247–250.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2004a. Nyelvjárási jelenségek szociolingvisztikai vizsgálata. In Beregszászi Anikó–Cserniczkó István szerk., *...itt mennyit ér a szó?*, Ungvár: PoliPrint. 140–154.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2004b. A magyar nyelv oktatása a kárpátaljai magyar iskolákban: nyelvészeti, nyelvpedagógiai és nyelvi emberi jogi problémák. In

- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István szerk., *...itt mennyit ér a szó?*, Ungvár: PoliPrint. 168–173.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2006. Nyelvi rétegződés a középiskolában. In Beregszászi Anikó–Cserniczkó István szerk., *A kárpátaljai magyar nyelvhasználat társadalmi rétegződése*, Ungvár: PoliPrint. 40–50.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2007. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokról. In Cserniczkó István– Márku Anita szerk. *Hiába repülsz te akárhová... Segédkönyv a kárpátaljai magyar nyelvjárások tanulmányozásához*, Ungvár: PoliPrint. 14–15, 15–16, 67.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István 2011. A nyelvjárások és az iskola. In Kozmács István és Vančóné Kremmer Ildikó szerk., *A csitári hegyek alatt. Írások Sándor Anna tiszteletére*, Nyitra: Arany A. László Társulás–Konstantin Filozófus Egyetem Közép–európai Tanulmányok Kara. 23.
- Beregszászi Anikó–Dudics-Lakatos Katalin 2019. Utak és tévutak az anyanyelvi nevelésben a kárpátaljai magyar középiskolákban. In Cserniczkó István–Márku Anita szerk., *A nyelvészet műhelyéből*, Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból V., Ungvár: Autdor-Shark. 150–164.
- Beregszászi Anikó–Cserniczkó István–Hires Kornélia–Márku Anita 2003. Attitűdök és sztereotípiák: milyennek látjuk magunkat és az ukránokat? In Cserniczkó István szerk., *A mi szavunk járása*, Ungvár: PoliPrint. 234–235.
- Beregszászi Anikó–Márku Anita 2003. A kárpátaljai magyar középiskolások nyelvhasználatáról. In Cserniczkó István szerk., *A mi szavunk járása*, Ungvár: PoliPrint. 179–207.
- Czibere Mária 2004. Nyelvi állapotunk középiskolás fokon. In P. Lakatos Ilona–T. Károlyi Margit szerk., *Nyelvvesztés, nyelvjárásvesztés, nyelvcseré*, Budapest: Tinta Kiadó. 33–40.
- Cserniczkó István 1998. A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján). Budapest: Osiris Kiadó.
- Cserniczkó István 2003. A kárpátaljai magyar nyelvváltozatok. In Cserniczkó István szerk., *A mi szavunk járása*, Ungvár: PoliPrint. 57, 60, 61.
- Cserniczkó István–Márku Anita 2001. Hatékonyság a nyelvhelyességi kérdések oktatásában. In A 11. Élőnyelvi Konferencia előadásai. Az Újvidéki Egyetem Magyar Tanszékének Évkönyve, Újvidék: Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszéke. 97–102.

- Danczi Annamária 2011. Nyelvjárási háttérrel az iskolában. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=315> (Megtekintés: 2021.09.05)
- Dudics Katalin 2014. „A tanár belátására, lelkiismeretére van bízva”. Pedagógusok a nyelvjárásokról. In Beregszászi Anikó–Hires-László Kornélia szerk., *Meszelt falakon túl: Születésnap i köszöntő kötet Kótyuk István tiszteletére*, Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola. 69–75.
- Dudics Lakatos Katalin 2019. Kárpátaljai magyar pedagógusok nyelvjárási attitűdjének alakulása két felmérés eredményei alapján (2008–2018)*. *Magyar nyelvjárások*. 57. évf. 128, 129, 130.
- Gombocz Zoltán 1931. Nyelvhelyesség és nyelvtudomány. *Magyar Nyelv*. 27. évf. 11.
- Göncz Lajos 1999. A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban). Budapest–Újvidék: Osiris Kiadó–Forum Könyvkiadó–MTA Kisebbségkutató Műhely. 84.
- Jánk István 2018. Nyelvi diszkrimináció és nyelvi előítéletesség a pedagógiai értékelésben–Négy ország gyakorló és leendő magyartanárainak körében végzett kutatás eredményei. Doktori disszertáció.
- Kiss Jenő 1998. Helyes és helytelen. *Magyar Nyelv*. 94. évf. 257–269.
- Kiss Jenő 2001. Magyar dialektológia. Budapest: Osiris Kiadó. 27, 28, 42–46, 146, 194, 218, 292.
- Kiss Jenő 2002a. Dialektológia és nyelvtudomány: hagyomány és korszerűség. *Magyar Nyelvjárások*. XL. évf. 16.
- Kiss Jenő 2002b. A nyelvjárások és az anyanyelvi nevelés. *Magyar Nyelvőr*. 126. évf. 264.
- Kiss Jenő 2009. A nyelvjárások és a dialektológiaoktatás Kárpát-medencei magyar szakos hallgatók szemével. *Magyar Nyelvőr*. 133.évf. 1–14.
- Kiss Jenő 2010. Előzetes az Új magyar nyelvjárási atlasz szociolingvisztikai tanulságaiból. *Magyar Nyelvőr*. 134. évf. 388.
- Kontra Miklós 2003. Felcserélő anyanyelvi nevelés vagy hozzáadó? Papp István igaza. *Magyar Nyelvjárások*. XLI. évf. 357.
- Kožik Diana 2004. Nyelvjárási attitűdök a szenci és környékbeli pedagógusok körében. In P. Lakatos Ilona–T. Károlyi Margit szerk., *Nyelvvesztés, nyelvjárásvesztés, nyelvcsere*, Budapest: Tinta Kiadó. 50–58.
- Kótyuk István 2005. Magyar nyelv 5–12. osztály. Tanterv a magyar tannyelvű iskolák számára. Csernyivci: Bukrek Kiadó.
- Lakatos Katalin 2010. Kárpátaljai magyar iskolások nyelvi tudata és attitűdje. Doktori disszertáció. ELTE BTK. 30, 89, 101, 103, 153.

- Lakatos Katalin 2009. Kárpátaljai pedagógusok és a nyelvjárások (Egy fölmérés tanulásaiból). In Borbély Anna–Vančone Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem. 365–371.
- Lanstyák István 2000. A magyar nyelv Szlovákiában. Budapest–Pozsony: Osiris Kiadó Kalligram Könyvkiadó–MTA Kisebbségkutató Műhely. 148.
- Lanstyák István 2014. Nyelvi tévhitek és nyelvi ideológiák. In Lanstyák István szerk., *Nyelvalakítás és nyelvi ideológiák*, Pozsony: Comenius Egyetem Bölcsészettudományi Karának Magyar nyelv és Irodalom Tanszéke. 96.
- Lukács Csilla 2009. Nyelvjárás és köznyelv: székelyföldi középiskolások nyelvi/nyelvjárási tudatosságának vizsgálata. In Borbély Anna–Vančone Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. 287–294.
- Molnár József–Molnár D. István 2005. Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. Beregszász: PoliPrint. 84.
- Okamoto Mari 2004. A mai magyar gimnazisták köznyelv és nyelvjárás közötti kódválasztása. *Magyar Nyelvjárások*. 42. évf. 33-40.
- Parapatics Andrea 2011. Pozitívan a nyelvjárásokról az iskolában is. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=347> (Megtekintés: 2021.09.05)
- P. Lakatos Ilona–Tukácsné Károlyi Margit 2002. Szabolcs–Szatmár–Bereg megye területén a 80-as, 90-es években végzett nyelvjárás kutatások tapasztalatai. In P. Lakatos Ilona szerk., *Mutatványok a hármas határ menti nyelvhasználat kutatásából*, Nyíregyháza: Bessenyei György Könyvkiadó. 48.
- Sándor Anna 2001. A nyelvi attitűd kisebbségben. *Magyar Nyelv*. 97.évf. 87–95.
- Sándor Anna 2009. A nyelvjárás attitűd vizsgálata a nyitrai magyar szakos egyetemisták körében. In Borbély Anna–Vančone Kremmer Ildikó–Hattyár Helga szerk., *Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák*, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra: MTA Nyelvtudományi Intézet–Gramma Nyelvi Iroda–Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara. 199–205.
- Tóth-Orosz Enikő 2020. Decentralizáció Kárpátalján. <https://hodinkaintezet.uz.ua/decentralizacio-karpataljan/> (Megtekintés: 2022.04.04)

РЕЗЮМЕ

У своїй дипломній роботі я досліджувала діалектні ставлення учнів та їхніх учителів у навчальних закладах Пийтерфолва, Великих Берегів та Великій Доброні. Моя мета полягала в тому, щоб отримати уявлення про те, як досліджувані групи співвідносяться зі своїми версіями рідної мови, діалектами та їх носіями. Однією з моїх цілей було повідомити про те, наскільки результати предметної педагогічної реформи, розпочатої у 2005 році, спричинили зміни в рідній мові освіти на Закарпатті.

Дослідження показало, що стосунки учнів та їхніх учителів до діалектів та їхніх носіїв досі невизначені. Можна помітити незначну різницю в порівнянні з оглядом попередніх років.

Більшість учнів не визнали, що говорять діалектом. Однак вони визнали, що у своєму поселенні і особливо в сусідньому поселенні розмовляють діалектом. Між учителів більшість ствердили, що вони розмовляють діалектом, але половина опитаних все ще дистанціюються від цієї версії. Серед них більший престиж має літературна мова, вона здебільшого використовується на робочому місці, а також за його межами. Щодо власного поселення та поселення за місцем роботи, то вони також, як і учні, визнали наявність діалекту, але й тут дані не відображають реальності.

Обидві групи зараз вже більш сприятливі до діалектних явищ, оскільки більшість з них вважає прийнятним, якщо хтось говорить лише діалектом, навіть серед учнів більшість вважають правильним, якщо хтось говорить діалектом ніж неправильним. Це вказує на позитивне ставлення, тому що більшість погоджуються з позитивними твердженнями діалектів, а не з негативними. Вони також виявилися емоційно прив'язаними до діалектів, оскільки пошкодували б, якщо втратили б цей різновид мови.

Учителі вважають важливим оволодіти літературною мовою в школі. На їхню думку обидві мовні версії необхідно довести до відома студентів, ймовірно, саме тому вони в основному не стигматизують використання мови своїми учнями. За їхніми заявами, ті, хто застосовує «виправлення», роблять це за допомогою адитивного підходу. Згідно їхнім ствердженням, ті хто застосовують «виправлення», роблять це за допомогою адитивного підходу. Проте не всім вдалося уникнути старих підходів, і під час відповідей також з'явився субтрактивний підхід.

Дані отримані під час дослідження, відображають той факт, що результати предметно-педагогічної реформи, розпочатої у 2005 р., свідчать про незначну зміну у ставленні вчителів та їхніх учнів. Біля нового підходу до навчання рідною мовою можна виявити невизначеності та коливання. Цей процес, який розпочався у 2005 році, поволі вносить відповідні зміни у освіту рідною мовою на Закарпатті.

MELLÉKLETEK

1.A tanulók körében használt kérdőív egyik online kitöltött változata

A tanulók nyelvjárási attitűdje Nagyberég és Nagydobrony oktatási intézményeiben

Kedves Tanulók!

Kricsfalusi Krisztina vagyok, a II.RFKMF VI. évfolyamos magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója.

Ennek az online kérdőívnek a segítségével a kárpátaljai fiatalok nyelvjárásokról való vélekedését vizsgálom, amely a diplomamunkámhoz szükséges.

A válaszokat bizalmasan kezelem, illetéktelen kezekbe nem kerül.

Feldolgozásuk statisztikai módszerrel történik.Őszinte válaszaiddal nagy segítségemre lehetsz.

Ráfördített idődet előre is köszönöm! :)

Melyik intézmény tanulója vagy? *

- Nagyberegi Református Líceum
- Nagyberegi Dorbai Péter Középiskola
- Nagydobronyi Református Líceum
- Nagydobronyi Líceum

Hányadik osztályba jársz? *

- 8.osztály
- 9.osztály
- 10.osztály
- 11.osztály

Nemed *

- nő
- férfi

Lakhelyed *

Dercen

Anyanyelved *

magyar

ukrán

orosz

Egyéb: _____

Nemzetiséged *

magyar

ukrán

orosz

Egyéb: _____

Hányasod van magyar nyelvből és irodalomból? *

10-10

Hol szeretnéd folytatni tanulmányaidat? *

nem szeretnék továbbtanulni

Magyarországon

valamelyik ukrainai nagyvárosban

Kárpátalján

még nem döntöttem el

Egyéb: _____

Milyen nyelven? *

Magyar nyelven

1. Kárpátalján hol beszélnek szebben magyarul? *

- falvakban
 városokban

Kérek írj példát/példákat az első kérdésre jelölt válaszodhoz!

Városokban el vannak ukránosodva.
Falvakban viszont több a tájszólás.

2. Van különbség a te településed és a szomszéd település magyar beszéde között? *

- nincs
 van

Ha van, kérek támaszd alá példával!

Dercenben-pelmenna,piroha,pankuha
Gáton-pelmenyi,lekváros derelye,fánk

3. Volt már rá példa, hogy beszéde alapján felismerted, honnan való egy ember? Miből jöttél rá? *

- nem
 igen

Ha igen, kérek meséld el!

4. Véleményed szerint az idősebbek vagy a fiatalok beszéde szebb? *

- az idősebbeké, mert...
 a fiataloké, mert...
 nincs különbség, egyforma

Kérek indokold meg a 4. kérdésre jelölt válaszod! (az első és második lehetőséghez kapcsolódóan)

Az idősebbek sok,ma már nem használt/ismert szavakat építenek be mindennapi beszédjükbe.

5. Sorolj fel olyan kifejezéseket, amiket nálatok inkább már csak az idősebbek (pl: nagyszüleid) használnak! *

firhang-függöny
findzsa-csésze
lajbi-mellény

6. Saját településed magyar beszéde *

- szép
 csúnya
 olyan, mint más magyarul beszélőké

7. Véleményed szerint 30-40 év múlva is így fognak beszélni nálatok? *

- igen
 nem

8. Előfordult már, hogy gúnyoltak beszéded miatt? *

- igen
 nem

Ha igen, röviden meséld el, kik, milyen indokkal!

Nem fordult elő,de sokak érdekesnek,nem megszokottnak vagy viccesnek találják a nálunk használatos szavakat.

9. Előfordult már, hogy dicsértek beszéded miatt? *

- igen
 nem

Ha igen, röviden meséld el, kik, milyen indokkal!

---

10. Mit nevezünk nyelvjárásnak (tájnyelvnek vagy tájszólásnak)? *

Valamely nyelvjárás,tájszólás szerinti beszéd,mely különböző településként eltérő lehet.

---

11. A te településeden beszélnek valamilyen nyelvjárást? *

igen

nem

12. Te beszélsz nyelvjárásban? *

igen

nem

13. Te mindig minden helyzetben egyformán beszélsz? *

igen

nem

Ha nem, mitől függ beszéd módod?

Függhet attól,hogy kihez beszélek és milyen hangulatban.

---

14. A szomszéd település magyar lakói beszélnek nyelvjárásban? *

igen

nem

15. Tudsz olyan szavakat, kifejezéseket, amiket a szomszéd településen másképp mondanak, mint nálatok? *

- nem
- igen

Ha igen, kérlek támaszd alá példával!

16. Hogyan vélekedsz azokról az emberekről, akik mindig és mindenhol nyelvjárásban beszélnek? *

- helyesnek tartom, mert...
- elfogadhatónak tartom, mert...
- nem tartom helyesnek, mert...

Kérlek indokold meg a 16. kérdésre jelölt válaszod!

Hozzá vannak szokva,ám néha már zavaró lehet.

17. Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Kárpátalján? *

- könnyen boldogul
- lehetnek nehézségei
- nehezen boldogul

18. Sajnálád, ha kivesznének a nyelvjárások? *

- igen, mert..
- nem, mert...

Kérlek indokold meg a 18. kérdésre jelölt válaszod!

Szerintem ezek tesznek bennünket egyedivé, s különböztetnek meg a többiektől, vagy ahogy fentebb említve volt, ennek köszönhetően fel is tudnak minket ismerni.

19. Mennyire értesz egyet a következő állításokkal, mennyire tartod igaznak? *

	1. egyáltalán nem értek egyet	2	3	4	5-teljesen egyet értek
Ma már kevesen beszélnek nyelvjárásban	☐	☐	☒	☐	☐
A nyelvjárás érték, fontos a megőrzése	☐	☐	☐	☐	☒
Napjainkban elengedhetetlen a köznyelv elsajátítása	☐	☐	☐	☐	☒
A nyelvjárás a köznyelv romlott változata	☒	☐	☐	☐	☐
A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat	☐	☒	☐	☐	☐
A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen	☐	☒	☐	☐	☐
Jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, s ismerjük a köznyelvet is	☐	☐	☐	☐	☒

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá.

Google Űrlapok

2. A pedagógusok körében használt kérdőív egyik online kitöltött változata

A pedagógusok nyelvjárási attitűdje Nagyberég és Nagydobrony oktatási intézményeiben

Tisztelt Válaszadó!

Kricsfalusi Krisztina vagyok, a II.RFKMF VI. évfolyamos magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója.

Ennek az online kérdőívnek a segítségével a kárpátaljai magyar pedagógusok nyelvjárásokról való vélekedését vizsgálom, amely a diplomamunkámhoz szükséges.

A válaszokat bizalmasan kezelem, feldolgozásuk statisztikai módszerrel történik.

Őszinte válaszaival nagy segítségemre lehet! Ráfördített idejét előre is köszönöm! :)

Neme *

Nő

Férfi

Lakhelye *

Nagyberég

Jelenlegi munkahelyének neve *

Nagyberegi Középiskola

Munkahelyi beosztása (milyen szakos) *

magyar nyelv és irodalom

Anyanyelve *

magyar

ukrán

orosz

Egyéb: _____

Nemzetisége *

magyar

ukrán

orosz

Egyéb: _____

1. Munkahelyén melyik nyelvváltozatot használja gyakrabban? *

magyar köznyelvet

nyelvjárást

mindkettőt egyforma arányban

2. Munkahelyén kívül melyik nyelvváltozatot használja gyakrabban? *

magyar köznyelvet

nyelvjárást

mindkettőt egyforma arányban

3. Saját települése magyar beszéde *

szép

csúnya

olyan, mint más magyarul beszélőké

4. Véleménye szerint 30-40 év múlva is így fognak beszélni önöknél? *

igen

nem

5. Ön szerint mit nevezünk nyelvjárásnak (tájnyelvnek vagy tájszólásnak)? *

Egy adott település, régió hétköznapi nyelvhasználatát

6. Az ön településén beszélnek valamilyen nyelvjárást? *

igen

nem

Ha igen, mik a jellegzetességei?

egyes szavak (tengeri, krumplic, lóc, tőc, póc, patkány- pocok, öltönyzakó- ujjas); diftongusok: jó- jóú.....; kő- kű, ló-lú, volt- vót.....

7. Azon a településen, ahol dolgozik, beszélnek valamilyen nyelvjárársban? *

igen

nem

8. Ön beszél valamilyen nyelvjárást? *

igen

nem

Ha igen, hol használja?

csak családi, baráti körben

csak munkahelyen

mindenhol

9. Hogyan vélekedik azokról az emberekről, akik mindig és mindenhol nyelvjárásban beszélnek? *

- jónak tartom, mert...
- elfogadhatónak tartom, mert...
- nem tartom jónak, mert...

Kérem indokolja meg a 9. kérdésre jelölt választát!

...a nyelvjárás nagy kincs, őrizni kell!

10. Ha valaki csak nyelvjárásban beszél Kárpátalján? *

- könnyen boldogul, mert...
- lehetnek nehézségei, mert...
- nehezen boldogul, mert...

Kérem indokolja meg a 10. kérdésre jelölt választát!

...lehet nem értik meg, mire gondol, mit szeretne;

11. Mennyire érzi zavarónak a nyelvjárási beszédet az alábbi helyeken? *

	Egyáltalán nem zavar	Kicsit zavar, de elfogadhatónak tartom	Nagyon zavar, elfogadhatatlannak tartom
Családban	☒	☐	☐
Baráti körben	☒	☐	☐
Iskolában, szüneten	☒	☐	☐
Iskolában, tanórán	☐	☒	☐
Üzletben	☒	☐	☐
Nyilvános, közéleti beszédben	☐	☐	☒
Templomban	☐	☒	☐
Televízióban, rádióban	☐	☐	☒

12. Előfordult, hogy kijavította tanítványát nyelvjárási beszéde miatt? *

- igen
 nem

Ha igen, mivel indokolta?

Nagyon szép, és őrizni is kell, de tudja, hogy az irodalmi nyelvben mi a használatos!

13. Sajnálná, ha kivesznének a nyelvjárások? *

- igen, mert...
 nem, mert..

Kérem indokolja a 13. kérdésre jelölt választát!

Szegényebb, szürkébb lenne a nyelvünk

Mit jelent ön számára a nyelvjárási beszéd? Egyszerre többet is jelölhet! *

- kommunikációs eszköz
- kiirtandó, haszontalan régiség
- megőrzendő hagyomány
- identitáskifejező eszköz (kisebb közösséghez való tartozás kifejezője)

15. Mennyire ért egyet a következő állításokkal, mennyire tartja igaznak? *

	1 - egyáltalán nem értek egyet	2	3	4	5 - teljesen egyetértek
A pedagógusok feladata, hogy a nyelvjárási beszéd helyett a köznyelvet sajátíttassák el a tanulókkal	☐	☐	☒	☐	☐
Napjainkban elengedhetetlen a köznyelv elsajátítása	☐	☒	☐	☐	☐
A nyelvjárás a köznyelv romlott változata	☒	☐	☐	☐	☐
Az iskolában csak köznyelven kell beszélni	☒	☐	☐	☐	☐
A nyelvjárásban beszélő ember műveletlen	☐	☒	☐	☐	☐
Jó, ha beszélünk valamilyen nyelvjárást is, s ismerjük a köznyelvet is	☐	☐	☐	☒	☐
A nyelvjárás érték, fontos a megőrzése	☐	☐	☐	☐	☒
A nyelvjárás az eredeti, romlatlan nyelvváltozat	☐	☐	☐	☐	☒
A pedagógus feladata, hogy a köznyelv oktatása mellett a nyelvjárások értékeire is felhívja a tanulók figyelmét	☐	☐	☐	☐	☒

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011337560

Дата перевірки:
25.05.2022 17:24:51 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
25.05.2022 17:42:07 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Kricsfalusi Krisztina_Magiszteri dolgozat_2022

Кількість сторінок: 75 Кількість слів: 14890 Кількість символів: 117492 Розмір файлу: 2.42 MB ID файлу: 1011223214

19.5% Схожість

Найбільша схожість: 13.1% з Інтернет-джерелом (<http://genius-ja.uz.ua/images/files/krisztina-kricsfalusi.pdf>)

18.2% Джерела з Інтернету 241 ..... Сторінка 77

8.11% Джерела з Бібліотеки 168 ..... Сторінка 80

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел